

Komünizasyon Tarihi: Bütün Bölümler

Jasper Bernes

Nov 26, 2020-Jun 13, 2021

İçindekiler

Komünizasyon Hakkında Bazı Hikayeler	3
1. Sentez	4
Başarısızlık	6
Katalizör	9
Komünizm Açık Bir Kitaptır	12
Jan Appel'in Kişisel Eğitimi	16
Creeping May Boyunca Hızlı Bir Yürüyüş	21
Açıklamalar	27
Yarıklar ve Sapmalar	32

Komünizasyon Hakkında Bazı Hikayeler

1968'den bu yana gelişen "komünizasyon" teorisi üzerine bir dizi yazı yazmak istiyorum, çünkü bana öyle geliyor ki bu terime ve arzuya anlaşıldığından çok daha fazla ilgi var. Kelimenin maruz kaldığı istismanın birçok nedeni olmakla birlikte, en önemlisi, türediği yer olan Fransa'da "komünizasyon" ilk başta hiçbir zaman bir eğilimi veya tutarlı bir teoriyi adlandırmaya hizmet etmemiştir. Basitçe, gevşek bir şekilde birbirine bağlı komünist projeler ağının komünist devrim vizyonlarını açıklamak için kullandıkları bir sanat terimiydi.

Courant communiste – komünizeleştirici eğilim ya da komünizer akım – terimi bu gruplara geriye dönük olarak uygulanmaya başladığında bile, birçok kişi bu terimi sorgulamış ve kullanımına direnmiştir; bu terimin, dünyada şimdi ve burada var olabilen komünizasyon savunucularını komünizasyon pratiği yapanlarla, yani henüz var olmayan insanlarla bir araya getirdiğine dikkat çekmiştir.

Böyle bir kavramı tek bir yazar veya metinle ilişkilendirmek tehlikeli bir şekilde şeyleştiricidir, çünkü bu metinlerin çoğu ortaklaşa yazılmış, düzenlenmiş, tartışılmıştır ve genellikle ilk olarak imzasız biçimlerde dolaşıma sokulmuştur. Bununla birlikte, Gilles Dauvé'nin 1969'da konsey-komünisti grup *Informations et Correspondances Ouvrières*'in yaptığı ulusal toplantı için yazdığı ve Paul Mattick ile tartışmayı amaçlayan Ultra-Sol İdeoloji Üzerine ["Sur l'ideologie ultra-left"] başlıklı makalesinin ufuk açıcı bir katkı sunduğunu söyleyebiliriz. Daha sonra Paris'teki kitapçı ve buluşma yeri La Vieille Taupe [Eski Köstebek] bu makaleyi "Ultra-Solun Eleştirisine Katkı" adıyla yeniden yayınlıyacaktır. Dauvé bu makaleyi 70'lerin başında *Le mouvement communiste*'de yayınlanmak üzere yeniden ele alacaktı; bu makale komünizasyon teorisinin detaylandırıldığı ilk yayındı. O zamanlar Situasyonist Enternasyonal'in ve dolayısıyla ultra-solun ABD'deki yayıncısı olan Fredy Perlman, bu makaleleri *Eclipse and Reemergence of the Communist Movement* (Komünist Hareketin Güneş Tutulması ve Yeniden Ortaya Çıkışı) adlı kitap altında bir araya getirmiştir. Bu ilk noktadır: komünizasyon bir eleştiri olarak ortaya çıkar ve eleştiri, nesnesi anlaşılmadan gerçekten anlaşılabilir, bu nedenle komünizasyon dokümanlarının çoğu 19. yüzyıldan itibaren tüm işçi hareketinin hikayesinin yeniden anlatılmasını içermektedir.

Size komünizasyonun ne olduğunu tam olarak anlatmadım çünkü *ilk başta* onu anlamının en iyi yolunun bir problemin, bir ortamın ve bir konjonktürün ürünü olarak görmek olduğunu düşünüyorum, bu da sonunda *teori* olarak kendi başına ayakta durabilecek kadar soyut hale gelecektir. Ancak bu tarih olmadan teoriyi anlamak mümkün değildir; bu tarih, komünizasyona bir dizi farklı şekilde yaklaşmamızı sağlayacaktır.

1. Sentez

Komünizasyon her şeyden önce sadece bir eleştiri değil, eleştirel bir sentezdir; konsey komünizminde, yani Hollanda-Almanya ultra solunda bulunan devrim teorisinin, Amadeo Bordiga'nın ve o zamana kadar büyük ölçüde ayrıldığı İtalyan komünist solunun fikirleriyle bir araya getirilerek hem *konseyciliğe* hem de *Bordigizm* karşı yeni bir teorik yapı oluşturulduğu bir tür geri dönüşü olmayan fikir kimyasıdır. Bu sentezin ilk anı, konseyciliğin ana Fransız organında yayınlanan ve yaşayan en önemli konsey komünistine yöneltilen, az önce adı geçen metindir. Hollanda-Alman ultra-solu komünist devrimi formal, işçilerin özyönetiminin ekonominin tamamını kontrol edecek şekilde genişletilmesi olarak kavrarken, Bordiga ve yandaşları komünizmin içeriğine, mantıksal ve aksiyomatik tanımına dikkat çekmektedir:

[Konsey komünistlerinin] işçi özyönetimi teorisini reddeden Bordigizm, Troçkistlerin ve *Socialisme ou Barbarie*'nin yaptığı gibi bürokrasiyi değil, üretim ilişkilerini ön plana çıkararak Rus [SSCB] ekonomisinin en keskin eleştirilerinden birini yapar. Bordigist basına göre devrim, değer ve mübadele yasasının yıkılmasından ibaret olmalıdır.¹

Bu makalede komünizasyon terimi kullanılmamıştır, ancak sentez tarafından ima edilmiştir ve komünizasyon adı altında takip eden her şey bu sentezin bir uzantısı olarak düşünülebilir.

¹ Rupture dans la theorie de la revolution: Textes 1965-75

Sentezlenen nedir? Bordigizm ve konseycilik, ancak bu kesin değildir. Dauvé, konseycilikten *proleter öz-örgütlenme* konusundaki ısrarını, teori olarak proleter sınıf mücadelesine olan radikal bağlılığını korumaktadır. Ancak eleştirinin ima ettiği üzere bu yeterli değildir. Sadece iktidarı ele geçirmek yeterli olmayacaktır, bu sadece bir form meselesi değil, bir içerik meselesidir. İşçilerin 68’de kısmen yaptığı gibi, konseyler kurmak ve fabrikaları ele geçirmek yeterli değildir. Ele geçirilen iktidarla da bir şeyler yapmak zorundasınız ve 1968’de gerçekleşmeyen ve onunla ilişkili ultra-sol grupların, Socialisme ou Barbarie, Situationist International, ICO ve daha geniş ultra-sol canlanmanın diğer yıldızlarının açıklayamadığı şey budur.

Bu içerik nedir? Dauve için komünizmle özdeş olan, değer ve mübadelenin yok edilmesidir. Bir noktada bu tanımın nasıl yetersiz kaldığını ve komünizasyon teorisi için nasıl sorunlar yarattığını göstermeyi umuyorum, ancak öncelikle Bordigist literatüre aşına okuyucular için bu ifadenin kestirme olduğunu ve oldukça somut bir şeye atıfta bulunduğunu belirtmek gerekir — para, ücret veya diğer mekanizmalar kullanılmadan malların doğrudan dağıtımı. Aksi takdirde, komünizmin içeriğini tanımlayan ifade basitçe başka bir formalizmdir — bir formun yok edilmesi nasıl komünizmin içeriği olabilir?

Söz konusu olan devrimci örgütlenmenin pratik sorunlarıydı. Bordiga, komünist devrim için bu tür önlemlerin önemi hakkında ve Rusya’da işlediğini düşündüğü devlet kapitalizminin bir eleştirisi olarak uzun uzun yazmıştı. Bu bizi bu yazarlar için son noktaya getiriyor: eleştirel Marksist kelime dağarcığı, komünizasyon teorisinde, aynı zamanda komünizmin bir tanımıdır. Marx’tan miras kalan değer kategorisinde, komünizmin (tersine çevrilmiş) çekirdek tanımını buluruz. Bordiga’nın SSCB eleştirisinde, komünizm olarak bir devrim teorisi. Sentez, komünizmi doğrudan Marx’ın ekonomi politik eleştirisinin kategorilerine benzersiz ve eş görülmemiş bir şekilde bağlar. [Devam edecek.]

Başarısızlık

Komünizasyon hakkında söylemek istediğim diğer şeyi önceki yazımda zaten ima etmiştim ancak bu kendi açıklamasını hak etmiştir. Komünizasyon, 68'in devrimci dalgasının düşüncesi olduğu için değil, 68'in *başarısızlığını* ve özellikle de onun öne çıkardığı teorileri en çok kabul etmeye çalışan düşünce olduğundan bizim için güncelliğini koruyor. Bu ABD'li okurlara biraz güç gelecektir, ya da en azından benim için öyleydi, çünkü biz Mayıs 68'i ve onun küresel tamamlayıcısını bir tür yengi, ne bir zafer ne de bir doruk noktası, ama geleceğe açılan bir kapı ya da en azından Maoist dönem Godard filmleri gibi biraz utanç verici olsa da seksi ve eğlenceli olarak düşünmeye alışkınız.

Komünizasyon eğilimi ilginçtir çünkü 1968'i başından beri bir *başarısızlık* olarak görmüştür ve aslında o günün en ileri teorisi olan *Sitüasyonist Enternasyonal*'in son aşamasını test etmiş ve çaresizce yetersiz bulmuştur. Katılarak ve katılımlarının sonuçları üzerine düşünerek öğrendikleri gibi, bu "72-74'te sönen bir şok dalgasının zirvesiydi." Ancak görünüşe göre bu bilginin bir bedeli vardı ve 70'lerdeki eğilimin tarihi, solun geri kalamı kayıtsızca ilerlerken katılımcıların izole edici bir pesimizmin ağırlığıyla mücadele ettiğini gösteriyor. Kendisini görkemli yeni bir hareketin başında görmüyordu ya da bize bırakılan dokümanlarda öyle görünüyordu; bunun yerine, pratikte üstesinden gelme girişimleri aşağı yukarı yeni taktik repertuarımız ve stratejik ufkumuz olduğundan, ancak şimdi teoride çözülmekte olan bir dizi şaşırtıcı bilmeceyle karşı karşıyaydı. Bu düşüncenin bugün bizim için hala canlı olmasının, oysa 1968'in diğer ürünlerinin Althusserci karatahta diyagramlarında büyük ölçüde steril egzersizler olmasının nedeni budur. Burada, 1970'lerin sonunda bu dönem üzerine yazılmış bir düşünceden, bu eleştirinin eşsiz tadını veren uzun bir pasaj alıntılıyorum:

Patlama, sanayileşmiş dünyanın en modern sektörlerinde ya da en zor durumda olanlarda değil, önceki yirmi yıldaki canlanmanın ulusal koşullara en az uyum sağladığı sektörlerde gerçekleşmiştir. 1954 ve 1974 yılları arasında Fransız nüfusu içinde ücretli çalışanların oranı %62'den %81'e yükseldi (bu artış özellikle yeni orta sınıfları oluşturan çalışanları, teknisyenleri ve orta düzey yöneticileri etkiledi). Şiddetli işçi talepleri ile anti-otoriter, baskı karşıtı öğrenci isteklerinin birleşmesine tanık olduk ve bu birleşim kısa sürede yeni orta sınıfların büyük bir bölümüne yayıldı. Hareket aynı zamanda kültürün bir emanet kasası oluşturması ve yaratıcılığın karşıtı olması nedeniyle kültür karşıtıydı. Böylece 1914-18 yıllarında ortaya çıkan sanat ve kültür karşıtlığını yeniden canlandırdı.

Mayıs 68, bir tarafta sendikalar ve partiler, diğer tarafta ise çok sayıda işçi arasındaki bir bölünmeden çok daha fazlasıydı. Aynı zamanda, pratikte sosyal bir çöküşün yokluğunda, eylemden çok ifade olarak ortaya çıkan bir varoluş talebiydi. İnsanlar iletişim kurmak, konuşmak, yapılamayanı söylemek istiyordu. Geçmişin reddi kendisine bir içerik ve dolayısıyla bir şimdiki zamanı vermeyi başaramadı. "Arzularımın gerçekliğine inanıyorum", "Kaldırım taşlarının altında, kumsalda" sloganları farklı bir olasılığa gönderme yapıyordu, ancak bu olasılığın mümkün olabilmesi için bir devrim gerekiyordu. Devrimin yokluğunda bu talep ancak bir adaptasyon ya da deliliğe dönüşebilirdi. Mayıs ayının temaları, 19. yüzyıl suçluluğunun yerine hazzın zorunluluğunu koyan vaazlar biçimini aldı.

Gerçekten de, zayıf bir azınlık dışında, işçiler, burjuvazi, "protestocuların" çoğu ve Devlet, kısacası herkes, sanki herkesin daha ileri gitmesini yasaklayan bir "örtülü anlaşma" varmış gibi davrandı. Sınırlarının göstergesi: insanlar bir devrim yapmaya cesaret edemediler, hatta

istememediler, hatta başlamadılar bile. Güç göstergesi: insanlar sözde bir devrimin politik oyununu reddettiler, çünkü gerçek bir devrim ancak bütünsel bir şey olabilirdi. Gay-Lussac caddesinde bile şiddet, 1914'ten önceki işçi sınıfı şiddetinin ya da Otuzlu yıllarda ABD'de görülen şiddetin bu yakasında kaldı. İşçiler ve sendikalar arasındaki çatışmalar, örneğin 1947'de Renault'da olduğu gibi, geçmişte olduğundan daha az acımasızdı.

1968'de fabrikalarda 1936'daki şenlik havasına pek rastlanmıyordu. İnsanlar daha da ileri gidebilecek bir şeylerin olduğunu hissediyor ama bunu yapmaktan kaçınıyorlardı. Hâkim olan ciddiyet atmosferi, sendikalara karşı bir öfkeyle birleşmişti; sendikalar ancak tabanın davranışları sayesinde kontrolü ellerinde tutabildikleri için uygun bir günah keçisi olarak görülüyorlardı. Neşe başka yerlerdeydi, sokaklardaydı. Bu nedenle Mayıs 68, takip eden yıllarda devrimci bir dönüşü ne yeniden üretebildi ne de buna yol açabildi. Hareket, en öldürücü yönlerinin nötralize edilmesinden beslenen bir reformizm yarattı. Tarih yemeği ikinci kez dolaştırmaz.

Bu "örtülü anlaşma"nın bilgisi, 1968'in sendikalar tarafından ihanete uğramadığı, devlet tarafından yenilgiye uğratılmadığı ya da reaksiyonerler tarafından zayıflatılmadığı, ancak içten içe oyulduğu gerçeğinin bilgisi, özellikle de herkes her şeyin yükselişte olduğunu görmekte ısrar ederken, kendilerini doğudan gelen rüzgarla ufka doğru sürüklediklerini hayal ederken, taşınması zor bir ağırlıktı. İşte kendi zamanlarının mücadelelerinde başkalarının göremediği şeyleri görebiliyorlardı:

Tuhaf bir şekilde, insanların yönetimden bu kadar çok bahsettiği bir dönemde, işçilerin kendilerini tüm grev yönetiminden soyutladıkları görüldü. Fabrikaların kontrolünün sendikalara bırakılması bir zayıflık göstergesiydi ama aynı zamanda sorunun başka bir yerde olduğunun bilincinde olduklarının da göstergesiydi. Beş yıl sonra, 1973'te, Laval'daki büyük bir grevde, işçiler üç hafta boyunca fabrikayı tamamen, basitçe terk ettiler. Hakkında çok şey söylenen "de-politizasyon" gibi, şirkete, işe ve yeniden örgütlenmesine yönelik bu ilgi kaybı da ikirciklidir ve başka her şeyle ilişkilendirilmeden yorumlanamaz. Komünizm 1968'de kesinlikle mevcuttu, ama sadece rahatlatıcı bir şekilde, olumsuz olarak. 1968'de Nantes'ta ve daha sonra Barselona (1971) ya da Quebec'teki (1972) SEAT'ta, grevciler bölgeleri ya da şehirleri ele geçirecek, radyo istasyonlarını ele geçirmeye kadar gidecek, ancak hiçbir şey yapmayacaklardı: proleterlerin öz-örgütlenmesi "mümkündür, ancak aynı zamanda örgütleyecek hiçbir şeyleri yoktur"¹.

Geriye dönüp bakıldığında, diğerleri deli gibi görünürken onlar akli başında görünüyorlar, ancak sordukları sorular o kadar basit ve pratikti ki, başka kimsenin bunu yapmamış olması şaşırtıcıdır. Eğer komünizm basitçe işçilerin öz-örgütlenmesi ise, işçiler neden ellerinin altında hazır olanı ele geçirmediler? Devrimin pratik meselelerine karşı bu kayıtsızlık nedendir?

"Que faire ?" başlıklı broşür, yaklaşık 100.000 adet basılarak dağıtılmış, hareketin daha ileri gitmesi, hatta sadece devam etmesi için yapılması gerekenleri önermiştir: Grevin toplumun farklı bir şekilde işlemlerini sağlama kapasitesini gösterebilmesi için kapitalist mantıktan kopan bir dizi basit önlem almak; ulaşım, sağlık, gıda hizmetlerinin ücretsiz olarak sağlanması, dağıtım merkezlerinin kolektif yönetimi, ödemelere (kira, vergiler, faturalar) karşı grev yoluyla sosyal ihtiyaçları karşılamak (bir çıkmazın ürünü olan şiddetten endişe duyan kararsızları ve orta sınıflı bir araya getirecek); ve burjuvazi ve devletin işe yaramaz olduğunu göstermek.

Komünizm 1968'de sadece bir vizyon olarak mevcuttu. Sendikalara düşman olan işçiler bile bir sonraki adımı atmadılar, aralarındaki devrimci unsurlar kuraldan ziyade istisnaydı. Zayıflığın bir başka kanıtı da Mayıs sonunda Charléty'de düzenlenen mitingin yarattığı kafa

¹ Théorie communiste, n° 4, 1981, syf. 21

karışıklığıydı. Charléty, sosyal hareketin devlet iktidarı düzeyinde genişletilmesi yoluyla daha ileri gitmeye yönelik politik bir girişimdi. Charléty birçok solcunun, aynı zamanda sendikaların solunun (özellikle CFDT'nin) ve son zamanlarda insanların ulusal kahraman yapmak istedikleri bir ünlünün, solun De Gaulle'ünün, Mendès-France'ın bulunduğu yerd. Charléty, "Mayıs hareketinin" kanıtladığı bilincin ve politik gerçekçiliğin zirvesiydi. Bir tarafta rüya: konseyler. Diğer yanda gerçek : birçoklarının kendilerini Mendès-Kerensky'ye karşı Lenin'in rolünü oynarken gördüğü gerçek bir reform hükümeti. Bugün buna gülümseyebiliriz ama Mendès'in çözümü başarılı olsaydı, pek çok protestocu bunu destekleyecekti. Bir yıl sonra, La Vieille Taupe ile birlikte Mayıs 68'in devrimci kapsamını hatırlatan bir broşür hazırlayan iki genç işçi, "Charléty'yi unutmayacağız" dedi. 1981 yılında sosyalist bir cumhurbaşkanı olan Mitterand'ın seçilmesi Charléty'nin umutlarını nihayet gerçekleştirecekti."

Yine, başkalarının basitçe sormayacağı sorular soruyorlar. Ayrıca, benim görüşüme göre, komünizasyon eğilimine dahil olan yazarlar bu "örtük anlaşma" hakkındaki anlayışlarını tam olarak geliştirmemişlerdir. Bunu gördüler, fark ettiler, teori için bazı çıkarımlarına dikkat çektiler, ancak bu çıkarımları hiçbir şekilde tam olarak çözmediler, ikna edici bir argüman haline getirmediler. Aslında, benim görüşüme göre böyle bir argüman ancak 2000'li ve 2010'lu yıllarda, komünizasyon teorisinin ikinci döneminde ortaya çıkmıştır. Ancak bu sürekliliğin nedeni, teoride olduğu kadar tarihte de gerçek dünyada bir sürekliliğe işaret ediyor. Teoride olup da pratikte olmayan hiçbir çözüm yoktur, en azından önemli olan herhangi bir çözüm. Komünizasyon bir tema olarak geri döner, 1970'lerle birlikte basitçe ortadan kalkmaz, çünkü bu akımın 1968'de tanımladığı sorunsal, sonraki her mücadelede kendini yeniden dayatmaya devam eder ve böylece daha iyi bir yanıtı yeniden formüle etme girişimini davet eder.

Az önce alıntıladığım, Dauvé'nin de dahil olduğu ama aynı zamanda Mouvement Communiste (Eclipse and Reemergence olarak bildiğimiz) için yazdığı makalelerin bir eleştirisini sunan La Banquise kolektifi tarafından hazırlanan "Geçmişimizi yeniden toplamak" başlıklı belgede sorunsal, kabul ve reddin ilginç bir karışımı olarak ifade ediliyor:

Kitlesel greve gitme iradesinde bir reddediş yatıyordu; bu grevi yürütme biçiminde, özellikle de grevi sendikalara bırakma ve sonunda onlar grevi başarısızlığa uğrattığında onlara karşı isyan etme biçiminde ise bir kabulleniş yatıyordu.

Bu kabul ve red karışımını, reform, ensüleksiyon, sosyal hareket ve devrim kavramlarımızı altüst eden 50 yılın en önemli mücadelelerinde görüyorum. Bu yazımın bu sorunsalın tüm cevabını özetlemesi mümkün değil —bu başka bir günün ya da resmi bir makalenin konusu— ve elbette küresel 68'de hala cevapsız kalan çok şey var, ancak böyle bir anın bıraktığı çıkmazların pratik olarak aşılmasıyla cevaplanabilecek çok şey var.

Yine de La Banquise'in 68'in sunduğu gizemi açıklamaya çalışmadan hemen önce 1981 tarihli *Theorie Communiste*'ten alıntı yapması benim için ilgi çekici ve daha fazlasını söyleyebilmek için bu grupların iç içe geçmişliği hakkında biraz daha bilgi sahibi olmam gerekiyor. Bu önemli çünkü TC, Gilles Dauvé'den farklı bir ifade geliştirerek, bana göre bu muammaya olası bir yanıt vermeye başlamıştır, ancak bunu en iyi yapan yazıların çoğu 2000'li yıllara veya daha sonrasına aittir.

Yapılan tüm teorilerde az ya da çok yer bulan devrimin kavranışına ilişkin tüm güncel sorunlar, proletaryanın artık Kapital'e kapitalist üretim tarzı içinde olanla karşı çıkamayacağı, daha doğrusu devrimi var olanın zaferi haline getiremeyeceği gerçeğinden kaynaklanmaktadır...²

Bu gnomik bir formülasyondur ve Theorie Communiste bu formülü geliştirdikçe daha da netleşecektir. Ancak açık ovaya geçmek istiyorsak, o Alpleri aşmamız gerekecektir. Bunu başka bir yazıya bırakıyorum.

² Théorie Communiste, n° 4, 1981, syf. 37

Katalizör

Belirtildiği gibi, Gilles Dauvé ve diğerlerinin geliştirdiği komünizasyon teorisi, Amadeo Bordiga'nın fikirleri aracılığıyla ultra solun (burada esas olarak konsey komünizmine atıfta bulunuyor) bir eleştirisini sunmaktadır. Bunu bir sentez, yeni bir devrim teorisinin üretimi olarak tanımladım. Bu sentez, Situasyonist Enternasyonal gibi önemli bir katalizörün varlığı olmadan gerçekleşemezdi.

Ama öncelikle, biraz arka plan anlatısı. Bordiga ile konsey komünizmi arasında yukarıda anlatılan çatışma, kısmen savaşın bitiminden hemen sonra Troçki'nin Dördüncü Enternasyonal'inden ayrılanlar tarafından başlatılan ultra sol fikirlerin enternasyonal canlanması sayesinde mümkün oldu. Fransa'da *Socialisme ou Barbarie* grubu, ABD'de CLR James'in Johnson-Forrest Eğilimi etrafındaki çevre ve İtalya'da daha sonra *operaismo* ile ilişkilendirilen yazarlar, 1950'ler ve 1960'lar boyunca Troçki'nin SSCB'ye ilişkin açıklamalarını reddederek —büyük ölçüde “devlet kapitalizmi” tezi etrafında birleştiler— spontanlığa ve işçilerin öz-etkinliğine özel bir vurgu yaptılar.

Bu dönemde sermayenin, Taft-Harley'in ve Marshall Planı'nın zaferi, bize o dönemde deneyimlendiğinden daha bütünsel görünüyor. Avrupa'da, Müttefiklerin zaferi için elzem olan komünist partizanlar Fransa, Yunanistan, İtalya ve Belçika'nın kontrolünü ele geçirerek savaştan çıkmış, kitlesel grevler ve diğer işçi eylemleri yükselişe geçmiştir. 1951'de Doğu Almanya'daki isyan ve 1956 Macar Devrimi, Polonya'daki daha küçük gelişmelerle birlikte, eski Troçkistleri, konsey komünistlerini ve diğerlerini Soğuk Savaş'ın doğuyu batıdan ayıran bölünmesini aşan bir sınıf mücadelesi dalgasının yakında Amerikan yüzünlü altüst edebileceğine ikna etti. Krushev'in gizli konuşmasının yine 1956'da yayınlanması, dünyanın dört bir yanındaki çeşitli komünist partilerden kaçışları hızlandırdı ve bazıları uğradıkları iç yenilgiyi açıklayabilecek heterodoks bir Marksizm arayışına girdi.

Socialisme ou Barbarie (bundan sonra S. ou B. olarak anılacaktır) bu muhaliflerin birçoğunu Yunan İç Savaşı sırasında Troçkizme katılan eski Troçkist Cornelius Castoriadis ve Merleau Ponty'nin arkadaşı ve Sartre'ın *Les Temps Modernes* dergisinin yazarı Claude Lefort etrafında bir araya getirdi. Castoriadis, SSCB'nin devlet kapitalisti olduğunu savunurken kontrol, yönetim ve yürütme boyutuna özel bir vurgu yaparak hem Fransız kapitalizmini hem de SSCB ve diğer yerlerdeki nominal sosyalizmi tanımlayabilecek bir iktidar olarak sermaye teorisi geliştirdi. S. ou B., CLR James'in Johnson-Forest eğiliminden ve özellikle de bu grubun, otomobil işçisi Phil Singer'ın emek süreci üzerine düşüncelerini Grace Lee Boggs'un analiziyle birleştiren ve S. ou B.'nin işçi yazımı ve işçi araştırması pratiğine yönelmesine ilham veren *The American Worker* gibi metinlerde ürettiği işyeri analizinden etkilenmiştir. Gerçi böyle bir dönüş, Claude Lefort'un 1940'larda *Les Temps Modernes*'de Sartre ve diğerleriyle yürüttüğü tartışmalarda proleter deneyime yaptığı vurguyla zaten öngörülmüştü. Bu zengin konjonktüre birkaç fabrikada çalışan fabrika işçileri, ex-Bordigistler, konsey komünistleri ve Jean-Francois Lyotard, Gerard Genette, Edgar Morin ve Hubert Damisch gibi birçok genç entelektüel de katılmıştır.

Lefort ve Castoriadis, bir kuyruklu yıldız kümesi üzerinde hareket eden ikiz güneşler gibi, grup içindeki çelişkileri ve aynı şekilde komünizasyon teorisinin yanıt verdiği çıkmazları gösteren örgütten karşılıklı iki çıkışı zorlayacaklardı. S. ou B. eleştirisini geliştirirken, Anton Pannekoek ve konsey komünizmiyle, Lefort ve örgüt içindeki diğer bazılarının az çok konsey komünisti bir pozisyon benimsemesine yol açacak ve örgütün hala müdahaleci bir rol oynayabileceğini düşünen Castoriadis'in artık vanguardizmine direnecek şekilde etkileşime girdi. Cezayir savaşı ve 1958 darbesi bu örgütsel farklılıkları doruğa çıkardı ve Lefort, Henri Simon ile birlikte *Informations et correspondance ouvrières*'i kurmak üzere ayrıldı ve işçi araştırmasının karmaşık teori ve pratiğinin yanı sıra fabrika örgütleriyle olan bağlantılarının çoğunu da yanlarına aldı. ICO katı bir şekilde anti-vanguardistti ve teorik bir örgüt için tek geçerli

rolün, işçilerin deneyimleri hakkında iletişim kurmaları ve bunları teorileştirmeleri için sendikalar-arası bir aygıt olduğu sonucuna varmıştı.

1958'de konsey komünizmine yapılan bu çıkışı, S. ou B.'ye yeni üyelerin akımı ve mevcut mücadelelerle daha özgürce ilişki kurabilen yeni bir Pouvoir Ouvrier dergisi izledi. PO etrafındaki bu grup, Guy Debord'un 1960'ta kısa bir süreliğine katıldığı ve grubun Castoriadis'in teorize ettiği emir-verenler (dirigeants) ve emir-alanlar (exécutants) arasındaki bölünmelere benzeyen "yıldızlar" ve "seyirciler" arasındaki bölünmelerden geçmeye devam ettiğini öne süren bir veda eleştirisiyle ayrıldığı S. ou B. versiyonuydu. Yeni bir örgütlenmeye ihtiyaç vardı ve Debord zaten başka bir yerde bunun üzerinde çalışıyordu. Sonunda Castoriadis'in egoizmi ve gerçek kolektif çalışma konusundaki yetersizliği, Pouvoir Ouvrier çevresindekilerin çoğunu, tüm bu eleştirilerin yükünü de beraberinde getiren ve üyeleri 1968'den sonra komünizasyon teorisini geliştiren bazı küçük kolektiflere katılacak olan yeni bir grup kurmaya yöneltti.

Özetlemek gerekirse, S. ou B.'de konsey komünizmine ve müdahaleciliğe doğru bir gidiş ve bunların arasında Debord'un militan eleştirisi olan bir sapma vardı. Başka bir deyişle Debord, S. ou B.'nin iç çelişkilerinin üstesinden gelmek için gerekli olan eksik unsuru sağlamıştır. Dolayısıyla Debord, bizim hikayemizde, yeniden oluşturulan eleştirinin odağı değil, sadece onun katalizörüdür. Bunun nedeni, Sitüasyonist Enternasyonal'in konsey komünizmi ile ilişkisini hiçbir zaman çözememiş ya da konseylerin devrimde oynamasını öngördüğü rolü ifade edememiş olmasıdır. Mayıs '68'deki fabrika işgalleri, bu anlamda, SI'n politik projesinin hem gerçekleşmesi hem de nötralize edilmesiydi — işçiler ekonomiyi durma noktasına getirdiler, ancak konsey komünizmi teorisinin beklediği gibi davranmadılar; güdülerini ve arzuları başka yerdedi.

Debord'un getirdiği eksik unsur elbette sanatsal eleştiri, Dada ve Sürrealizm'in, Rimbaud ve Lautreamont'nun mirası ve Debord'un hem acımasız bir eleştiriye tabi tuttuğu hem de bir nevi tamamladığı tarihsel avangardın tüm projesidir. Debord ve akranları 1950'lerde başladıklarında, faaliyetleri kültür alanıyla sınırlıydı — Sürrealistler ve Dadaistler gibi onlar da komünistti, ancak faaliyetleri analogi dışında doğrudan antikapitalist değildi. Daha önceki avangardlar gibi, sanatın hayattan ayrılmasının üstesinden gelmeleri henüz sanatın politik etkililikten ayrılmasının üstesinden gelmek değil, daha ziyade bir yandan etik ve psikolojiye, diğer yandan mimari fanteziye bir geçişti. Ancak Debord grubu her türlü kültürel üretimden ayırdıktan sonra SI nihai tarihsel rolünü oynayabilmiştir. Bu sanat eleştirisi Debord'a S. ou B.'nin karşı karşıya olduğu sorunlara eşsiz bir pencere açtı. Hem işyerinin hem de siyasi öncünün tiranlığını, Debord'un sanatla ilgili olarak geliştirdiği işbölümü eleştirisinin merceğinden görerek, bürokrasi, yönetim ve kontrol eleştirisinde Castoriadis'ten çok daha ileri gidebilirdi.

Ancak Debord, mektubunda vurguladığı gibi, Claude Lefort ve onun ayrılmış arkadaşlarının yanında da değildir. Debord, işçilerin öz-örgütlenme eylemlerinde, entelektüeller ve bürokratlar tarafından temsil edilmelerinden bağımsız olarak yaratıcı bir sorun çözmeye kapasitesi buluyorsa, bunun entelektüellerin kendilerini susturmaları gerektiği anlamına geldiğini asla düşünmez. Dauvé'nin daha sonra belirttiği gibi, bu Debord'un kesinlikle doğru yaptığı bir şeydir. O basitçe, devrimin bir koşulu olarak, işçilerin ve entelektüellerin eninde sonunda bir araya geleceğini ve bunun öncesinde entelektüellerin kaygılarının hiçbir amaca hizmet etmeyeceğini varsaymıştır. Belki de Debord'un bir yazar ve sinemacı olarak yaratıcılığı, fikirlerinin işçileri boyun eğmeye zorlayabileceğinden daha az korkmasına yol açmıştır.

Tüm bunlara rağmen SI, Dauvé'nin tanımladığı şekliyle ultra solun sınırlarını hiçbir zaman gerçekten aşamamıştır. Dauvé'nin belirttiği gibi, 1960'ların sonuna doğru gruba katılanlar, grubun örtük işçi antropolojisiyle az çok yüzleşmeden bırakılan devrimci bir araç olarak konsey teorisini benimsemişlerdir. SI, bir yandan birçok metinde devrimci proletaryayı, çok yönlü ihtiyaçları ve arzuları onu kapitalist üretim tarzı ve işçi hareketiyle temel bir çatışmaya sokan bir grup olarak kurar. Öte yandan, bir partiye duyulan ihtiyacın, üretim araçlarının işçilerin kendileri tarafından doğrudan ele geçirilmesiyle bertaraf edildiği ve daha sonra muhtemelen işlerini nasıl yöneteceklerini bulabilecekleri, az çok klasik konseyci bir devrim geçişi hayal ederler. Ancak fabrika ve ofis, maden ve tarla, proletaryanın içgüdüsel olarak reddettiği yerlerse, onları orada kendi acılarının yöneticileri olarak nasıl hayal edersiniz? O halde, kapitalizmde gündelik hayatın kısır tek taraflılığının estetik eleştirisi nerededir? Devrimin gereklilikleri,

bir işçi konseyinin kendisini patron seçmesinden ve atölye zeminine neşeli bir bayrak asmasından daha fazlasını mı ifade etmektedir?

Debord ve SI bu nedenle içerik sorununu *örtük* olarak ortaya atmış, ancak bunu *açıkça* yapmayı devrime bırakmıştır. Belki de bu, Debord'un avangard hakkındaki benzersiz düşünme biçimiyle uyumludur. SI'yı maceracı bir grup olarak tasavvur eder ama bir vanguard olarak değil. Amacı kışkırtmak, tedirgin etmek, maskesini düşürmektir; bu noktada katkıda bulunacağı her şey genelleşmiş olacaktır. SI üzerine yazdığı *In girum imus nocte et consumimur igni* adlı elejik düşüncesinin müziğinde yazdığı gibi, "Avangardların tek bir zamanı vardır, amaçları zamanlarını aşmadan onu canlandırmaktır." Bu fikirle ya da avangardla, ne Lefort'un ne de Castoriadis'in tarafındadır — SI bir katalizördür, proleter öz-örgütlenmeyi katalize eden bir avangard eylem biçimidir, böylece S. ou B'nin takıntısı haline getiren parti egemenliği endişelerini ortadan kaldırır.

Burada katalizör metaforunu oldukça açık bir şekilde kullanıyorum. Katalizör, kimyasal bir reaksiyon için gerekli olan ve tamamlanmış üründe izine rastlanmayan bir elementtir. Buradaki ürün, Dauvé'nin Bordiga aracılığıyla gerçekleştirdiği ultra solun eleştirisi olan komünizasyon teorisidir. Dauvé'nin 1969 tarihli "Sur l'ideologie ultra-gauche" başlıklı orijinal metninde SI'dan bahsedilmediğine dikkat ediniz. Ancak Dauvé'nin daha sonraki makalelerinde kabul edeceği gibi, yine de önemli olmaya devam etmektedir. Çünkü Bordiga'nın "kışla-komünizmi"nin başarısızlıklarını ortaya çıkaran, SI'da bulduğumuz, bir acı çekme alanı olarak gündelik hayata ve hem proleter silah hem de genel mal olarak yaratıcı ifadeye yapılan vurgudur. Bordiga, konsey komünistlerinin Sitüasyonist Enternasyonal'i ima edecek şekilde komünizmin içeriğini belirsiz bıraktıklarına işaret edebilir, ancak yine de geliştirdikleri estetik kapitalizm eleştirisi, bu içeriğin tutarlılığına dair Bordiga'dan daha emin bir his sunar.

Komünizm Açık Bir Kitaptır

Şu ana kadar komünizasyon kokteylinin tüm bileşenlerini kabaca eşdeğer olarak ele almış gibi görünebilirim – bir parça Bordiga, bir parça konsey komünizmi, Sitüasyonist Enternasyonal’in buzuyla çalkalanmış, süzülmüş, sonra bir şişede, alevli bir bezle servis edilmiş. Benim görüşüme göre durum öyle değil. Beni sonsuz bir şekilde büyüleyen Bordiga, temel makalelerinin çoğunda rahatsız edici ve dogmatik, hatta idealist ve dahası tamamen işe yaramaz bir antropolojiye bağlı olan temel bir yönelime sahip (antropolojiyi öne ve merkeze yerleştirdiği için onu takdir etsem de) can sıkıcı bir figür olmaya devam ediyor. Genişletilmiş kimya metaforuma devam edecek olursam, Bordiga en faydalı özellikleri ancak diğer maddelerle birleştğinde ortaya çıkan bir tür yakıcı elementtir. Buna karşılık konsey komünizmi zengin ve şaşırtıcı derecede dayanıklı bir metaldir; diğer birçok eğilimin aksine konsey komünizminin ne örtük ne de açık bir şekilde bir bireyle özdeşleştirilememesi aradaki farkı hemen ortaya koymaktadır. Bu eğilimin ve daha geniş Hollanda-Almanya komünist solunun temel iddiası, işçilerin bunu yapabilecekleri, yapacakları, bazı yerlerde zaten yaptıkları, ancak işçi hareketinin kurumları ve liderleri tarafından ihanete uğradıklarıydı. “Konsey”, 1905 Rus Devrimi’nin tarihin önüne ittiği sovyet, bu yaratıcı öz-örgütlenme kapasitesinin bir amblemidir, hem bir teori hem de bir pratiktir. Troçki’ye ihtiyacınız yoktur.

İdeolojiden ziyade pratik olarak konsey komünizmi, yirminci yüzyılda gerçekten olabileceği şekliyle komünizmdir — işçi hareketinin saf ürünü, teorik özetidir. Dauvé’nin bazen ima ettiği gibi, bu eğilimin teorik hataları nedeniyle başarısızlığa mahkum olduğuna inanmıyorum, çünkü eğilim kendi teorisi tarafından o kadar kolay bir şekilde alt edilemez. Öz-örgütlenmeye yapılan vurgu göz önüne alındığında, bu grupların içsel bir özeleştirme kapasitesi vardı, bu da devrimci koşullar altında bazı hataların belki de pratikten alınacak derslerle aşılabileceği anlamına geliyordu. Dauvé’nin, emek-zaman hesabı yoluyla sosyalist bölüşümün konsey komünist teorisi için basitçe “paranın müdahalesi olmaksızın ... değer egemenliği” anlamına geleceğini ya da (daha da kötüsü) “kapitalizmin tüm kategorilerini ve özelliklerini koruduğunu: ücretli emek, değer yasası, mübadele” ve böylece “işçiler tarafından demokratik olarak yönetilen kapitalizm” olarak tanımlanabileceğini söylediğinde (belki de ruhu hariç) doğru olduğunu düşünmüyorum. Bu, hem konseyci teorinin hem de Marx’ın değer teorisinin çarpıtılmasıdır ve bu erken önerilerin eleştiriyi hak ettiğine inandığım için eleştirinin (yanlış yönlendirilmiş) itici gücüne sempati duymakla birlikte, Dauvé bunu biraz karıştırmaktadır.¹

Az önce alıntılanan cümleler, ilk yazımda tartıştığım 1969 tarihli “Sur l’ideologie ultra-gauche” metninin revizyonundan alınmıştır. Bu makale Fredy Perlman’ın Black and Red çevirisinde “Lenin and the Ultra-left” adını alıyor. Ancak hikaye burada bitmiyor, çünkü Dauvé tam da bu pasajlar üzerinde yeniden çalışmaya devam etmiş ve 2015’te PM tarafından yayınlanan güncellenmiş versiyonda bu bölüm ikiye ayrılmış, yeni doğan bölüm önce Marx’ta sonra da konsey komünizminde yalnızca değer ve komünizm sorununa odaklanmıştır (eski versiyon internette mevcut değildir, yenisi buradadır ve metinsel tarih için yazarın notuna bakınız). Yeni metinde Dauvé, konuyla ilgili merkezi konsey komünist metni olan, 1930’da *Dutch Group of International Communists* tarafından yayınlanan ve Paul Mattick tarafından detaylandırılan *Komünist Üretim ve Dağıtımın Temel İlkeleri* (Grundprinzipien) metnini ön plana çıkarıyor. Bu ikinci yazıda Dauvé daha temkinli davranarak, GIK’in devrimden sonra kamulaştırılan üretim araçlarını çeşitli işçi konseylerinin birlikte nasıl yönetebileceğini gösterme girişiminin “parasız ütopya” tahayyülüne doğru “uzun bir yol kat ettiğini” kabul ediyor, ancak yine de önceki ifadenin bir ver-

---

¹ YN: Başka, daha resmi bir makalede, tüm bu malzemeye değer açısından yaklaşacağım, ancak burada tüm bu teğetleri bastırmam gerekiyor!

siyonunu sunuyor ve “böyle bir şema, kapitalizmin temellerini korumaya ancak onları tam işçi kontrolü altına almaya en yakın olanıdır” sonucuna varıyor.

İkinci versiyonda Dauvé, GIK önerisini haklı olarak Marx’ın “Gotha Programının Eleştirisi” ile ilişkilendirmekte ve Gotha Programının Eleştirisi’nde sosyal zenginliğin serbest üreticiler arasında dağıtılması için “sertifikalar” kullanılması önerilmektedir. Bu sertifikalar tam anlamıyla para ya da para ücreti olmayacaktır (paranın tüm rollerini yerine getirmeyeceklerdir) — dolaşımda olmayacaklar ve hammadde ya da yapımı kısmen bitmiş ürünlerin dağıtımında kullanılmayacaklardır. Her işçi belirli bir miktarda (saat ya da gün olarak) çalıştığını gösteren bir sertifika alacak ve bu da sosyal zenginlik depolarından belirli büyüklükte (yine saat ya da gün olarak ölçülen) meta çekmesine izin verecektir. Her işçi saatle ölçülen aynı zenginlik “büyüklüğünü” tüketecektir, ancak kesinlikle her saat aynı miktarda zenginlik üretmeyecektir. Ve bazıları hiç üretmeyecektir, çünkü servetin toplumun üretmeyen üyeleri, yeniden üretim ve diğer yapısal maliyetler için bir kenara ayrılması gerekecektir. Marx, Dauvé’nin artık “parasız değer” olarak adlandırdığı bu düzenlemenin, ona göre kötü dünyaların en iyisi, bir tür adaletsiz adalet olduğu konusunda oldukça açıktır, çünkü sayısal eşitlik yoluyla gerçek adaleti üretmenin hiçbir yolu yoktur: her zaman başka bir eşitsizlik ortaya çıkarır. Parasal reformları yapısal sorunları çözmek için tasarlanan sosyal reformcuların aksine, Marx’ın planı yalnızca devrimcilerin ekonomiyi zaten tamamen yeniden düzenledikleri ölçüde işe yarar, bu nedenle bu tür sertifikalar geçici bir önlemdir ve yalnızca komünizmin “doğuştan gelen kusurları” kaldığı sürece kullanılır.

Grundrinziplen, Marx’ın izinden giderek, bu kusurların üstesinden gelinebilmesi için Dauvé’nin yorum yapmadığı ancak altını çizmeye değer akıllıca bir mekanizma içermektedir. Yazarlar, daha önce de söylediğimiz gibi, sosyal servetin belirli bir kısmının çalışmayanlar ya da çalışmak istemeyenler için, idari amaçlar için ve eğer istenirse arzu edilen herhangi bir büyüme için ayrılması gerektiğini kabul etmektedir. İşçilere ortalama olarak katkıda buldukları saat sayısını tam olarak iade etmek mümkün değildir, çünkü malların bir kısmının her zaman ücretsiz bir hediye olması gerekecektir. Örneğin, GIK planında, defter tutma ve diğer idari işlerle ilgilenen birimde çalışanlara emek sertifikaları ile ödeme yapılacaktır, ancak bu hizmetin karşılığı emek sertifikaları ile “ödenmeyecektir”. Bunun yerine bu hizmetin masrafları her üreticinin katkı payından otomatik olarak düşülecektir. Grundprinziplen’in zekice olduğu nokta, ekonominin giderek daha büyük bir bölümünün, ürünleri fiyatlandırılmayan ve dolayısıyla ücretsiz dağıtılan muhasebe bürosu gibi birimlere —Genel Hizmet Birimleri— dönüştürülebileceğini hayal etmesidir. Buradaki fikir (daha kapsamlı bir açıklama için Mandel’e bakınız), marjinal talep arzın bir fonksiyonu olarak sıfıra ulaştığında, malların fiyatlandırılmasının esasen durdurulabileceğidir. Verimlilik arttıkça, ekonominin meyvelerinin giderek daha fazlası, ölçüm yapılmaksızın talep üzerine dağıtılabilir hale gelecektir. Bana göre bu durum GIK önerisini daha makul kılıyor ve mevcut üretkenlik potansiyelleri göz önüne alındığında, proleter bir devrimin insanların ihtiyaç ve isteklerinin bir kısmı için emek sertifikalarını kullanarak hızla tam komünizme geçebileceği durumların olabileceğini veya daha olası olduğunu gösteriyor. Örneğin, yiyecek ve barınmanın garanti altına alındığını ancak insanların geri kalan ihtiyaç ve arzularının sertifikalandırıldığını düşünün.

Böyle bir durumda önemli olan sertifikaların varlığı ya da yokluğu değil, mecburiyetin varlığı ya da yokluğudur. Sertifikaları tüketimi bölüştürmek için kullanmak ile insanları çalışmaya zorlamak için kullanmak arasında büyük bir fark vardır. Bu zorlama ihtiyacı GIK önerisinde örtük olarak yer almakta, ancak incelenmemektedir ve hatta onları beceri için tüketim farklılıkları getirmeye yönelmektedir. Paul Mattick’in bile kitap 1970’lerde nihayet İngilizce olarak yayımlandığında yazdığı giriş bölümünde itiraf ettiği gibi, her şeyin dağıldığı yer de burasıdır.

Bu, konsey komünizminin esnekliğinin bir başka kanıtıdır. Dauvé ultra-sol eleştirisini Mattick’e yöneltilmek ister ve emek-zaman hesaplaması konusuna odaklanır, ancak 1970’e gelindiğinde Mattick emek-zaman dağılımı argümanını kötü bulmuştur. Daha önce Grundprinziplen’in bazı bölümlerini İngilizceye çevirerek ve 1934 tarihli “What is Communism?” adlı metninde argümanın uyarlanmış bir versiyonunu sunarak ana savunucularından biri olduğu için bu önemli bir sapmadır. Ancak 1970’e gelindiğinde Mattick’e göre sanayileşmiş ülkelerin çoğunda üretici güçler o kadar gelişmişti ki emek-zaman dağılımı artık gerekli değildi: serbest erişimli tam komünizme hemen geçilebilirdi. Ancak bunun mümkün olmaması

durumunda bile, belki de üretici güçler devrim sırasında kısmen yok edilmişse ve kıtlık bir sorun olmaya devam ediyorsa, Mattick, oldukça yıkıcı bir şekilde, serbestçe birleşen üreticilerin emek-zamanını hesaplamadan ve birbirlerini çalışmaya zorlamadan karne yapmayı seçebileceklerine işaret ederek, söz konusu olanın aritmetik değil güç ve politik karar olduğunu göstermektedir. Çalışmaya zorlama, teknik olarak ve politik bir mesele olarak, emek gelirlerinin paylaşılmasından ayrıdır ve bu ikisi yalnızca emek sertifikasının ideolojisinde birbirine karışır.

Mattick yine de Grundprinzipien'e yönelttiği eleştirileri konsey kavramının esnekliğini göstermek için kullanarak ve GIK metninde "bize tamamlanmış bir program değil, komünist üretim ve dağıtım sorununa yaklaşmaya yönelik bir ilk girişim sunulduğu" sonucuna vararak önsözünü yazıyor. Bunu "geçmiş tartışmalarda ulaşılan bir aşamaya ışık tutan tarihsel bir belge" olarak okuyor. Burada, 1930 tarihli kısa önsözlerinde niyetlerinin bir "program" yazmak değil, daha ziyade "burada öngörülen olasılıkları en kapsamlı tartışmaya tabi tutmak" olduğu konusunda ısrarcı olan ve bu noktadan sonra örgütün kendi bakış açısının nihai bir ifadesini yayınlamayı amaçlayan belgenin yazarlarıyla aynı fikirdedir.

Programatik talebin açıklığa kavuşturulmasından ziyade öz-örgütlenme ilkesinin geliştirilmesine yapılan bu vurgu, belgenin en dikkat çekici yanındır ve sertifika meselesinden ayrı tutulmayı hak etmektedir. Daha doğrusu, emek-zaman dağılımı ve hesaplamasının, yalnızca biri komünizme aykırı olan iki role hizmet etmeyi amaçladığını belirtebiliriz. Bir yandan, sertifika bir iktidar, bir zorlama biçimidir. Ama aynı zamanda karmaşık bir emek sürecini şeffaflaştırmanın da bir yoludur. Şeffaflık ve anlaşılabilirliğe yapılan bu vurgu, bu metnin ve genel olarak konsey komünizminin en dikkat çekici kısmıdır ve sertifika önerisinden bağımsız olarak düşünülme hak etmektedir. Yazdıkları gibi, "sınıf bilincine sahip her işçi için anlaşılabilir olan basit dil ve kullanılan açık analiz yöntemleri, aşağıdaki sayfaları özenle inceleyen her devrimcinin içeriğini de tam olarak kavrayabilmesini sağlar. Yazının açıklığı ve disiplinli nesnelliği, aynı şekilde, işçi sınıfı hareketi içinde, saflarında temsil edilen tüm çeşitli fikir okullarını yörüngesine çekebilecek geniş bir tartışma alanı olasılığını da ortaya çıkarmaktadır." Anton Pannekoek bu tema ve bunun sağladığı özgürlük ve kolektif öz-bilinç olasılığı üzerine çok güzel yazıyor:

Sade ve anlaşılır bir sayısal görüntü olarak üretim süreci herkesin görüşüne açıktır. Burada insanlık kendi hayatını görür ve kontrol eder. İşçilerin ve konseylerinin örgütlü işbirliği içinde tasarladıkları ve planladıkları şey, muhasebe rakamlarında karakter ve netice olarak gösterilir. Sadece bu rakamlar sürekli olarak her işçinin gözü önünde olduğu için, sosyal üretimin bizzat üreticiler tarafından yönlendirilmesi mümkün hale gelir.

Pannekoek, Marx'ın politik ekonomi eleştirisinin merkezinde yer alan bir temayı ele alıyor. Marx, Kapital'de meta üzerine yazdığı bilmecemsi pasajlarda, meta biçiminin gizemlerini bize onun karşısını sunarak açıklar: "Bir değişiklik olsun diye, ortak üretim araçlarıyla çalışan ve farklı emek-gücü biçimlerini tek bir sosyal emek gücü olarak tam bir öz-farkındalık içinde harcayan özgür insanların birliğini hayal edelim." Marx'a göre komünizmin öz farkındalık kısmı çok önemlidir: "Bireysel üreticilerin hem kendi emeklerine hem de emeklerinin ürünlerine yönelik sosyal ilişkileri burada, üretimde olduğu kadar dağıtımda da tüm yalınlığıyla şeffaftır." Meta fetişizmi yoktur.

Hollanda-Almanya komünist solunun, Almanya'nın Bolşevikleşen komünist partilerine karşı geliştirdiği temel iddiasının proleter öz-örgütlenmenin devrim için yeterli olması nedeniyle bu temaya yönelmesi şaşırtıcı değildir. Şeffaflık teorisi bunun zorunlu bir sonucudur; birçok konsey komünistinin Esperanto hareketiyle yakından ilgilenmesi, evrensel dili işçilerin öz-örgütlenmesinin ve öz-yönetiminin zorunlu bir eşlikçisi olarak görmesi bunun kanıtlarından biridir. Bununla birlikte, muhasebe ölçütlerinde şeffaflığa tekil olarak odaklanılması, biyografisinde proleter öz-örgütlenme ve yaratıcılığa ilişkin konsey komünist teorisini somutlaştıran tek bir kişiye, Jan Appel'e bağlı görünmektedir. Başka bir gelenek olsa muhtemelen Appel'in adını Grundprinzipien'e koyardı, çünkü Appel Grundprinzipien'in başlıca yazarıydı ve aslında Pannekoek'i muhasebe şeffaflığının önemsiz değil önemli bir mesele olduğuna ikna etmekten sorumluymuştu.

Birinci Dünya Savaşı'nı sona erdiren 1918 devrimi patlak verdiğinde Hamburg'daki bir tersanede çalışan Appel, devrimci işçi temsilcileri hareketine katıldı ve Ocak 1919'daki Spartakist ayaklanma sıra-

sında bir ordu kışlasını bastı. Rakip grubu KPD ile birlikte Komintern'e üyelik başvurusunda bulunmuş olan anti-parlamenter ve sendika karşıtı KAPD'ye katıldı. KAPD'yi temsil etmek ve KPD'nin Ruhr ayaklanması sırasındaki hain davranışlarını Komintern'e bildirmek üzere Rusya'ya gönderilen Appel, bir arkadaşının teknesine kaçak bindi, ardından teknenin kaçırılmasına yardım etti, Kuzey Kutbu'ndan Murmansk'a kadar yardım almadan ilerledi ve oradan trenle Petrograd'a geçti. Bizzat Lenin tarafından karşılandı ve [Lenin] kendi deyimiyle "yoldaş-korsanları" dinledikten sonra Sol Kanat Komünizmi adlı bir broşür hazırladı: Bir Çocukluk Hastalığı, bu tür insanları düşünerek yazmıştı. Appel Almanya'ya ve yeraltı çalışmalarına geri döndü, ancak sonunda yakalandı ve hapis yatmak zorunda kaldı. Bu hapis cezası sırasında deneyimini derinlemesine düşündü, Marx (ve belki de yukarıdaki pasaj) üzerine derin bir çalışmaya girişti ve Appel'in Dutch Group of International Communists'e (GIK) dahil olanlarla tartıştığı dört yıllık bir dönemden sonra Grundprinzipien haline gelecek olan metnin bazı bölümlerini yazdı.

Bize kitabın doğrudan bu yenilgilerin — Ruhr'da ihanete uğramasının, Rusya'da Bolşevikler tarafından karşılanmasının — bir ürünü olduğunu söylüyor. Gerekli olduğunu düşündüğü şey, diğer işçilere bunun yapılabileceğini, o kadar da karmaşık olmadığını göstermekti — bu, tarih tarafından süpürülmenin eşliğinde olan KAPD'ye bağlı Unionen (fabrika grupları) arasında belirli bir amaca hizmet etmek için tasarlanmış bir belgeydi. Konsey komünizmi S. ou B. ve ICO tarafından yeniden canlandırıldığında, gelirlerin nasıl dağıtılacağı sorusu hiçbir şekilde çözülmemişti ve gördüğümüz gibi Mattick tarafından komünizasyona yakın bir perspektife kolayca ulaşıldı. Bu grupların hepsinin konseyler ve politik örgütler arasındaki ilişki konusunda çeşitli görüşlere sahip olduğunu da belirtmek gerekir — Appel ve Mattick de dahil olmak üzere bazıları parti gibi bir şey için bir rol hayal etmiştir. Bu durumda komünizasyon ve konsey komünizmi arasındaki ayrım çizgisini belirlemek daha da zorlaşmaktadır, özellikle de Mattick'in giriş bölümünde belirttiği gibi konseyin sadece işyeri örgütleri için değil, diğer türden öz örgütlenme yapıları için de geçerli olduğunu düşünürsek. Sovyet ya da konsey, elbette tarihsel olarak belirli bir taktik biçimdir —hem taktik hem de strateji haline gelen bir biçim— ancak kurucu meclisler ve diğer örgütsel yapıların daha uzun bir tarihinin parçasıdır. Bir meclis kurma, işleri devralma ve doğrudan yönetme iradesi, bir anlamda özgürleştirici politikanın temelidir. Neyse ki, ortadan kalkacak gibi de görünmüyor. Jan Appel'in bize verdiği ders, emek zamanı hesaplamasının gerekliliğinden ziyade, bugünün devrimcilerine tekneyi çalıp kendi kitaplarını yazmaları gerektiğini hatırlatmaktadır.

Jan Appel'in Kişisel Eğitimi

Jan Appel'i henüz terk edemeyeceğim ortaya çıktı. "Konsey komünizmi" ya da "konseycilik" değilse bile, onun komünizasyonla ilişkisi hakkında söylenecek daha çok şey var. Çünkü Appel 1920'de kaçırıldığı balıkçı teknesiyle Murmansk'a ve oradan da şehrin adını alacağı adam tarafından azarlanmak üzere St. Petersburg'a doğru yol alırken, Phillipe Bourrinet'in¹ bize bıraktığı tanımlara uyacak olursak, henüz bir konseyci ya da hatta bir konsey komünisti değildi. Aksine, dünya devrimi çürürken kendini tanımlama sürecindeki geniş, henüz tanımlanmamış bir sol komünizmin parçasıydı. Ne de olsa yeni kurulan KAPD adına Sovyet Rusya'ya gidiyordu; KAPD'nin pozisyonu parlamento karşıtı, sendika karşıtı ve konsey yanlısıydı ama hiçbir şekilde konsey komünisti değildi. Komintern ile iletişim kurmak için Senatör Schröder'i partisi adına kaçırmış olması, parti için hala geniş bir rol gördüğünü göstermektedir. Ne de olsa bir parlamento görevlisinin adını taşıyan bir gemide, isyancı bir devletin liderleriyle iletişim kurmaya gidiyordu.

Jan Appel, sadece proleter entelektüelin tam bir modeli olduğu, teorilerini doğrudan sınıf mücadelesinin kalbinde oluşturduğu için değil, aynı zamanda Alman Devrimi'nin her bir kritik anından (beş tane var, ancak sadece dördü Appel'in hikayesiyle ilgili) geçtiği ve bu anları düşüncesinin evriminde okuyabildiğimiz için de büyüleyici olmaya devam ediyor; aslında bu evrim, ona uygulayabileceğimiz tüm etiketlerden kaçıyor gibi görünüyor. Bu dönemlerden ilki, Kasım 1918 devrimine giden büyük devrimci grevler ve konseylerin kurulmasıyla başlar. Appel, savaş sırasında hala askeri komuta altında olan Hamburg tersanelerine gönderilmiş ve burada önde gelen bir örgütçü haline gelmişti. Bu ilk dönem 1919 Ocak ayı başlarında, yeni SPD'li Savunma Bakanı Gustav Noske'nin radikal işçilerin üzerine saldırdığı Freikorps birlikleri tarafından Berlin'de hızla ezilen, Ocak ayındaki sözde "Spartakist" ayaklanma ile ikinci bir açık iç savaş dönemine geçişle sona erer. Başka yerlerde ayaklanma daha uzun sürdü. Appel, Freikorps'un Spartakistler tarafından işgal edilen tüm binaları -başta polis karakolu ve SPD gazetesi Vorwärts'ın merkezi olmak üzere- yeniden ele geçirdiğini ve yeni doğmakta olan komünist solun liderleri Karl Liebknecht ve Rosa Luxemburg'u takip edip öldürdüğünü duyduğunda Hamburg'daydı.

O zamanlar, 1919'da KPD ya da KAPD yoktu; sadece USPD, bağımsız Sosyal Demokratlar ve bunların içinde Spartaküs Birliği olarak bilinen ve Ocak ayından sonra KPD ve ardından KAPD'ye dönüşecek olan yarı-örgütlü komünist sol vardı. Yenilgiye uğrayan Berlin ayaklanmasının ardından Hamburg'da Appel, o zamanlar USPD üyesi ve daha sonra KPD'nin lideri olan Ernest Thalmann ile birlikte, askerlerini silahsızlandırdıkları ve dört bin silahına el koydukları Barenfeld'deki kışlaya bir gece yürüyüşü düzenlemek için çalıştı. Ancak Appel, bu dört bin silahlı işçiyi disiplinli bir ayaklanma gücüne dönüştürme girişiminin başarısızlığa uğradığını şöyle anlatıyor: "İyi silahlanmış bir savaş gücü oluşturmak için bir hafta boyunca çaba gösterdikten sonra, silahlı olanlar birbiri ardına dağılmaya başladı ve silahlarıyla birlikte ortadan kayboldu. İşte bu noktada sendikaların devrimci mücadelenin amaçları için oldukça yarırsız olduğu sonucuna vardık."

O andan itibaren Appel, 1919'dan 1921'e kadar konsey komünizminin sosyal tabanı haline gelecek olan fabrika grupları *unionen*'in başlıca örgütleyicisiydi (bu noktadan sonra Almanya'daki komünist

¹ YN: 1- Amadeo Bordiga'nın perspektifine yakın duran Bourrinet, *rätekommunismus* ile *linkskommunismus* arasındaki farkta ısrar ederek Hollanda-Almanya komünist solu içinde partinin rolüne ilişkin canlı tartışmalara işaret eder. Onun tanımına göre konseycilik, parti için hiçbir rol görmeyen konsey komünizmidir. O halde terimlerin açıklığa kavuşturulması şu şekildedir: sol komünizm sendikaların ve parlamenter partilerin reddinden oluşur ve *unionen*, parti ve konseyi içerir. Konsey komünizmi, parti rolü bastırılmış bir şekilde üçünü de içerir. Konseycilik partiyi reddeder ama *unionen* ve konseyi reddetmez. Bordiga parti için konseyi ve *unionen*'i reddeder. Bourrinet'nin taraflı argümanını benimsemeyen, terimlerin bu şekilde kullanılmasını faydalı buluyorum.

sol esasen çöker ve yerini KPD'nin başındaki Bolşevist darbe satrancının oyuncularına bırakır). Hemen belirtmek gerekir ki, *unionen*, işyeri başına orantılı temsil ve bazen de işsizlerin ve diğerlerinin temsili için mekanizmalarla coğrafi olarak belirlenen konseylerle, râte ile aynı değildir. 1919'dan sonra *unionen*'in rolü, SPD ve sendikalar tarafından şimdiye kadar engellenmiş olan konseyler tarafından kurulacak bir işçi hükümetine zemin hazırlamaktı. *Unionen* işçi sınıfının tamamını değil, militan azınlığın perspektifini temsil ediyordu.

Peki o zaman partinin rolü ne olacaktı? Sol komünizm, KAPD ve KAPD'ye bağlı *unionen*, AAU içindeki pozisyonlar çeşitliydi. Bazıları partinin sınıf mücadelesi içinde, parçalanmış *unionen*'in yapamadığı yapabilecek yönlendirici bir rol üstlenmesini hayal ediyordu; diğerleri ise partinin propaganda yapan, konsey eliyle işçi hükümetine giden yolu açan ama gösteriyi berbat etmemek için ortalıkta görünmeyen bir rol üstlenmesini hayal ediyordu. Appel'in bir yıl sonra, 1921'deki "Mart Eylemi" (aşağıda ele alınmaktadır) ve özellikle KAPD'nin tutumu üzerine düşünme görevini üstlenen Komintern'in iyi belgelenmiş Temmuz 1921 Üçüncü Konferansı'nda sunum yapmak üzere yasal yollardan Rusya'ya döndüğündeki görüşü aşağı yukarı budur. Komintern Yürütme Komitesi (ECCI) konferansa yaptığı çağrıda, KAPD'nin "enternasyonal disiplini kabul edip etmediğini kesin olarak söylemesi gerektiğini" yazdı. Appel bu çağrıya cevap vererek hayır, yapmayacaklar dedi ve Max Hempel adıyla partinin rolü konusundaki tutumunu netleştirdi. Karl Radek'in KAPD'ye yönelik sert bir saldırısına yanıt veren Appel, işçi hareketinin kaba ama etkili bir periyodizasyonunu sunarak, Bolşevist mevzi savaşının işçi hareketinin çağdaş karakterine uymayan geçmiş bir burjuva devrimi çağına ait olduğunu, artık sınıfın tamamının doğrudan işçi hükümetine geçmek için örgütsel araçlara (konseyler) ve üretim araçlarına sahip olduğunu kibarca ama kesin bir dille öne sürdü. Sendikalar ve parlamento temsilcileri sadece aynısının daha fazlasını üretebilirdi. Eski duruma alışık olan partiler ve sendikalar sadece engel olabilirdi ve sendikalar ya da parlamento içinde çalışmaya devam etmek söz konusu olamazdı. Yapılması gereken, proletaryanın silahlandırılmasını ve konsey hükümetine geçişini koordine etmektir.

1921 konferansındaki çoğu kişi Almanya'daki koşulların devrim öncesi olarak sürdüğünü düşünüyor ve planlamalarını buna göre yapıyordu. Jan Appel, ECCI'ye, Rusya'ya yaptığı bir önceki seyahatinde Kızıl Ordu'nun Silezya'ya, Dresden ve Berlin'e kadar ilerleyeceğinin kendisine söylendiğini ve kendisinin ve KAPD'nin yeraltı birimlerindeki yoldaşlarının, İtilaf güçlerinin Almanya üzerinden Polonya'ya gönderdiği Fransız silah ve malzemeleriyle dolu ikmal trenlerini sabote etmeyi üstlendiklerini hatırlatmaya özellikle hevesliydi. Kızıl Ordu'nun Doğu Avrupa'da bir yol açtıktan sonra Varşova'daki beklenmedik yenilgisi, silahlı proleter gücün koordine edilememesinin ölümcül fırsatların kaçırılmasına yol açtığı birçok ıskalanmış fırsattan biriydi. Partinin rolü parlamenter ve sendikal manevralarda değil, her yerde değilse bile burada olmalıydı.

Gerçek şu ki, konseyler 1918'den sonra devrim içinde örgütlü bir iktidar değildi. Ocak ayaklanmasından önce bile, Dauvé'nin alaycı ama yine de doğru tanımıyla "intihar etmişlerdi". Bu nedenle Appel'in vurgusu, doğarken intihar eden konsey egemenliğinin o büyük gelişimini canlandırmak için gerekli güçler olan sendika ve parti üzerinedir. Konseylerin demokratik mekanizmaları, SPD yetkililerinin birçok alanda doğrudan ya da diğerlerinde basit bir saptırma yoluyla şeffaf bir şekilde çoğunluğu kazanabileceği anlamına geliyordu. Konseyler içindeki radikal unsurlar 16 Aralık'ta bir Konseyler Kongresi toplayarak bu sürece karşı koymaya çalıştı, ancak reformistler çoktan delege yapısına yerleşmiş, Kongreyi ve Berlin'deki yönetim Yürütme Komitesini kontrol eder hale gelmişti. Broué'den 489 delegenin 405'inin işçiler, 85'inin de askerler tarafından gönderildiğini öğreniyoruz. Ancak sadece 179'u fabrika ya da büro işçisiydi. Tüm delegelerin 288'i SPD'ye oy verirken, sadece 90'ı Bağımsızlara oy vermiştir ki bunların da sadece 10'u Spartakisttir. Prusya Landtag'ında, proleter kalabalığın arasında toplanan Kongre, iktidarı Kurucu Meclis'e ve Reichstag'a devretme kararı almıştır.

Ocak ayaklanmasından itibaren devam eden süreçteki her an, bu kararın sonuçlarıyla hesaplaşma girişimidir ve Ocak ayındaki olaylar daha ziyade doğrudan bu partiler arası entrikadan ortaya çıkmaktadır. Konseyler hiçbir şekilde yenilgiye uğratılmadılar, ancak önümüzdeki dört yıl boyunca defalarca devlet, örgütlü karşı-devrim ve içeriden işçi desteği eksikliği nedeniyle yenilgiye uğrayacakları gibi, şiddet kullanarak ve kendilerini ilan ederek bunu yaptıkları durumlar dışında alternatif bir egemenlik biçimi

de değillerdi. Jan Appel'in yaptığı her şey, konsey komünizmi ya da sol komünizmin bu anda ifade edebileceği her şey, esas olarak iki fırsat anı etrafında bu sorunu düzeltme girişimidir: 1920 Ruhr ayaklanması ve 1921 Mart eylemi. Bu fırsat 1923'te, hiperenflasyonun sancuları içinde tekrar gelecekti, ancak noktada komünist sol artık bir güç değildi.

Bu sonraki olaylar büyük ölçüde 1919'dan itibaren pasifize edilen Berlin'in dışında, konseylerin başından beri en militan olduğu yerlerde meydana geldi. Batı Avrupa ekonomisinin önemli bir parçası olan ve bu nedenle Almanya ile İtilaf güçleri arasındaki savaş sonrası anlaşmada bir tıkanma noktası olan, çok sayıda göçmenin çalıştığı Ruhr madencilik ve sanayi bölgesinde, Essen konseyi bir işçi hükümeti ilan etti ve tam sosyalizasyon talep etti. Ağır sanayinin hakim olduğu diğer yerlerde de benzer radikal talepler dile getirilmiş, bazen bölgesel hükümet iktidarının ele geçirilmesi de buna eşlik etmiştir. Ancak bu karmaşık olayların çoğu, üretim üzerindeki kontrol sorunu etrafında değil, devletin silahlı gücünün yeniden örgütlenmesi etrafında gelişti. Daha sonraki ensüresiyonlar, ordunun yeniden yapılanma sürecinde olduğu, antlaşmalarla sınırlandırıldığı, içeriden faşist yıkımla karşı karşıya kaldığı ve düzensiz, karşı devrimci güçlere dayanmak zorunda olduğu bir dönemde, işçilerin devletin kendilerini silahsızlandırma girişimlerine ya da alternatif olarak faşist karşı devrime verdikleri yanıtlardır. Dolayısıyla bu ensüresiyonlar kapitalizme karşı devrim sorununu, silahlı güce karşı bir isyan yoluyla dolaylı olarak ortaya koymak dışında, ortaya koyamazlar bile. Bunu takip eden anlar, konsey iktidarı olasılığından bir geri çekilme, konseye geri dönmenin yolunu bulması gereken silahlı iktidara doğru zorunlu bir geri çekilmedir.

Belki de en umut verici olanı, en çok gafil avlanan ilk ve en şaşırtıcı olanıydı. Mart 1920'de, SPD'nin Baltık'taki yağmadan dönen bazı Freikorps birliklerini silahsızlandırmaya çalışmasının ardından, sağcı subaylar hükümetin kontrolünü ele geçirmeye çalıştı. Yerel ordu komutanları tarafından desteklenmeyen ("Reichswehr, Reichswehr'e ateş açmaz") SPD'li bakanlar kaçarak başkenti darbecilere bıraktı. KPD'nin yeni kurulan liderleri, kafalarını kışkırtma konusundaki olağanüstü yeteneklerini göstererek tarafsızlıklarını ilan ettiler. Ancak işçi sınıfı neredeyse 1918'dekine eşdeğer bir şiddetle karşılık vererek, ülkeyi baştan başa durduran dört günlük bir genel grevle Kapp hükümetini yok etti. Darbenin lideri Şansölye Kapp, proleter değer biliminin güçlü bir gösterisiyle karşılaştı; tüm matbaacılar grevde olduğundan yeni hükümet için para basacak kimseyi bulamadı.

Darbe girişimi, darbecilerin iktidarı elinde tuttuğu Bavyera dışında hızla çöktü. Berlin hükümeti geri döndü ve işçilere geri çekilme çağrısında bulundu. Ancak bu tür tutkular kolayca yatıştırılmadı. Özellikle Ruhr'da, işçiler yakınlarda konuşlanmış olan Freikorps'un yerel birliklerinin darbeyi desteklediğini duyunca, ensüresiyoner çılgınlığı içinde tüm bölgeyi sardılar, kasabadan kasabaya önce polisi sonra da askeri birliklerini silahsızlandırdılar, çeşitli birlikler oluşturdular ve kendileriyle savaşmak üzere gönderilen Freikorps birliklerinin birçoğunu savaşta yendiler. Bir gecede kurulan Ruhr Kızıl Ordusu'nun sayısı 100.000 civarındaydı. Bölgesel olarak konseyler şeklinde örgütlenmişlerdi ama işyeri örgütleriyle çok az bağlantıları vardı. Açıkçası merkezi bir komuta yoktu ama çeşitli bölgesel gruplaşmalar vardı. Çoğu bölgede USPD ve KPD'nin sağ kanadı baskındı ancak anarşistler bölgede çok aktifti ve KPD'nin sol kanadıyla (daha sonra KAPD olacaktı) birlikte oldukça ileri gittiler. Örneğin Duisberg'de SPD yöneticisini görevden aldılar ve bir proto-komünizasyon anında bankalara ve depolara baskın düzenlediler. Ancak sonunda, birliklerin çoğu geri çekildi ve imtiyazlar karşılığında silahsızlanmayı kabul eden delegelere güçlerini devretti. Kızıl Ordu'nun bir kısmı bu tür müzakerelerde yer almadı ama öyle de gitti. Silahsızlanmayı reddedenler Freikorps tarafından katledildi.

Jan Appel o sırada Ruhr'da çalışıyordu, ancak ne yaptığı hakkında bilgim yok. KAPD Nisan 1920'de, Kapp darbesine karşı KPD'nin hainliğine doğrudan bir yanıt olarak kuruldu; KPD çoğunluğunu etkin bir şekilde ihraç etti ve bağımsızlarla birleşmeden önce eskisi gibi devam etti. Hamburg'da Appel ve Fritz KAPD tarafından Rusya'ya gönderildi ve ardından Senatör Schröder'e kaçak olarak binerek 1 Mayıs'ta Rusya'ya vardı. Bu kısmen bir tahmin, ancak Appel'i gemide devrimin şimdiye kadarki seyri üzerine düşünürken ve neler yapılabileceğini düşünürken hayal etmeyi seviyorum. Bir dahaki sefere nelerin farklı yapılması gerekecektir? Freikorps birliklerini silahsızlandıran ve tekneleri çalan tutkulu irade oradaydı. Eksik olan şey neydi? İşçilerin kendi öz örgütlenmeleri yoluyla kendi kendilerini silahsızlandırmaları nasıl

engellenebilirdi? Appel'e göre cevap konsey olmalıydı. Kızıl Ordular güçlerini bir müzakere partisine değil de konseylere devretseydi, bu örnek yayılabilir miydi?

Bir yıl sonra, Orta Almanya'da, özellikle de Halle ve Mansfeld'in sanayi bölgelerinde patlak veren 1921 Mart Eylemi sırasında şansları olacaktı. Burası, özellikle de son derece modern Leuna kimya fabrikasındaki işçilerin silahsızlandırılmadığı bir bölgeydi. Bölgede bir genel grev yayıldı ve hem KAPD hem de KPD eşzamanlı olarak ensüresiyon zamanının geldiğine karar verdi. İşçileri silahlanmaya ve iktidarı ele geçirmeye çağırdılar. Bu, kahramanca bir maceracılık anıydı. Genel çağrıya yanıt veren silahlı birlikler polis karakollarını ve adliyeleri yakmaya, bankaları soymaya ve mal dağıtmaya başladı. Devrimin Robin Hood'u olarak adlandırılan Max Holz, Mansfeld'deki isyancı işçileri bastırmak için Berlin'den gönderilen polis birliklerini yerle bir etti. İşte onun proto-komünizeleştirici gücünün eylem halindeki bir tasviri:

Motorize komandolar 60 ila 200 kişi arasında. Önde makineli tüfekli ya da hafif silahlı bir keşif grubu: ardından ağır silahlı kamyonlar. Sonra "şef" bir otomobilde, "maliye bakanı" eşliğinde "parayla birlikte". Koruma olarak, başka bir ağır zırhlı kamyon. Hepsi kırmızı bayraklarla süslenmiş. Bir bölgeye varışlarından itibaren erzaklara el konulmakta, postaneler ve tasarruf bankaları yağmalanmakta. Genel grev ilan edilmekte ve işverenler tarafından bir 'vergi' ile ödenmekte. Kasaplara ve fırıncılara mallarını yüzde 30 ila 60 daha ucuza satmaları emredilmekte. Tüm direnişler derhal ve şiddetle bastırılmakta...

KPD ve KAPD genel bir ensüresiyon çağrısı yayınladı, ancak bunun ötesinde hızlı gelişen olaylar üzerinde çok az kontrolleri vardı. Mesajlar merkez ve taşra arasındaki aktarımda kayboldu ve bu birimlerin yanal bağlantılar kuramaması ölümcül oldu. Leuna fabrikasındaki kalifiye işçiler, katliama uğrayacaklarını düşündükleri için ellerindeki silahları alıp saldırıya geçme çağrısına direndiler. Ancak Holz'un kuvvetlerinin yakınlarda olduğundan habersizdiler. Sonunda fabrika bombalandı, işçiler silahsızlandırıldı, Holz yakalandı ve tutuklandı. O an yine kaybedilmişti.

Bunun son şans olup olmadığı net değil. 1923 yılında gerçek bir devrim öncesi durum ortaya çıktı. Versailles Antlaşması ile Reichswehr'in girmesinin yasaklandığı Ruhr'daki olaylar sonucunda Fransız ordusu bu hayati sanayi merkezini (kömürün büyük kısmının kaynağını) işgal etti. Almanya ekonomisi hiperenflasyona sürüklendi; radikal konseyler kuruldu ve bir kez daha ensüresiyona doğru geçiş başladı. Ancak KPD, Mart ayından çıkardığı dersin örgütlü, disiplinli emir komuta zincirlerinin eksikliği olduğunu düşünerek işçi örgütleriyle bağını koparmıştı. Komünist sol artık yoktu ve KPD, sınıf mücadelesinin ruh haliyle teması olmayan mekanik bir ensüresiyon başlattı ve başarısız oldu.

O sırada Appel hapisanedeydi. Korsanlık suçundan yargılanmak üzere Hamburg'a geri gönderilmesi için pazarlık yapmakta olan Fransız yetkililer tarafından tutuklanmıştı. Paul Mattick'in biyografisinden öğrendiğimiz bir ayrıntı, o zamanlar 19 yaşında olan Mattick'in Appel'i hapisten kaçırmaya hazırlandığı, ancak yetkililerin Appel'i daha hafif bir suçla itham etmeyi kabul ettikleri ve Appel'in de suçunu kabul etmeye razı olduğuydu. Appel çalışmalarına başlamış ve 1925 yılında Hollanda'ya götürdüğü GIK belgesinin ilk taslağını ortaya çıkarmıştır. Bu belge, tüm bu başarısız ensüresiyonların bir yansımasıdır — eğer üretimin sosyalizasyonu için uygulanabilir bir programa sahip radikal unionen'lar var olsaydı, belki de işçi sınıfı konseyler aracılığıyla iktidarı ele geçirme ve silahlı birlikleri entegre etme olasılığından çekinmezdi. Para sistemi kapitalist yeniden üretimi yıkıma uğrattığı için 1923 hiperenflasyon anı bunu gerektiriyordu; bu koşullarda doğrudan komünist dağıtım ve üretim, bir ölüm arzusu gibi gözükmediği sürece son derece popüler olabilirdi.

Appel Düsseldorf'taki hapisanede Komünist Üretim ve Dağıtımın Temelleri'nin taslağını yazarken, Hitler de Münih'teki hapisanede Kavgam'ı yazmaktadır. Ancak vardıkları sonuçlar taban tabana zıttır. Hitler, Nazi iktidarına giden ensüresiyoner yoldan vazgeçer ve temsili parlamenter mekanizmaların gerekli bir yardımcı olduğu sonucuna varır. Appel ise parlamenter örgütlenmeden vazgeçerek partinin sadece ensüresiyonun koordinatörü olması gerektiğine karar verir. Her ikisi de kendi projeleri açısından haklıdır.

Tüm bunların içinde konsey ne olacak? Tüm konseyler nerede? Konsey iktidarını etkileyen iki sorunu hemen görüyoruz. Birincisi, Berlin'deki Yürütme Komitesinde bir darboğaz yaratan ve konsey iktidarının kolayca tahrif edilmesine izin veren, geri alınabilir delegelerin merkezileştirici yapısıdır. Yanal ilişkilerden ziyade geri alınabilir delegelerin kendi kendini örgütleyen yapıda son söz olduğu benim için açık değil. Ancak daha temelde, en azından yirmi birinci yüzyıl analizi için, iş bölümü ve işsizlerin entegrasyonu sorunu var. Appel Komintern'e sunum yaptığında, yeni işçi hareketinin mücadele etmek zorunda kalacağı büyük işsiz proleter kitlelerini yalnızca bölgesel olarak örgütlenmiş konsey biçiminin bütünleştirebileceğini öne sürdü. Ancak burada bir paradoks yatıyordu: konsey komünizmine ve komünist sola destek en çok işsizler arasında ya da alternatif olarak, madencilik, ağır sanayi gibi oldukça kaba bir işbölümünün olduğu sektörlerdeydi. Bu alanlarda işçiler konseyler değil silahlı birlikler, Kızıl Ordular kurma eğilimindeyken, imalat ve diğer sektörlerde örgütlenen ve konseyler oluşturan işçiler daha temkinli davranma eğilimindeydi. Son derece modern Leuna kimya fabrikasının 12.000 işçisi ile Max Holz'un 2000 kişilik ultra-solcu yağmacı taburu arasında kaçırılan karşılaşma ibret vericidir. Tüm bunları bir araya getirebilecek form nedir? Konsey mi? Parti mi? Ve ne tür bir konsey, ne tür bir parti?

GİK'in bir cevabı vardı; sadece konsey. Unionen'lar tarafından hazırlanan konseyin kendisi yeterliydi. Ancak Jan Appel'in bu pozisyona tam olarak gelip gelmediği belli değil. Appel ve diğer konseycilerin direniş çalışmalarına katıldığı Nazi işgalinden sonra, GİK'teki meslektaşları Appel'in müdahaleden çok fazla zevk aldığını ve diğer konseyciler ayrılma zamanının geldiğine karar verdikten çok sonra bile direniş gruplarıyla çalışmaya devam etmek istediğini söyleyecekti. Konsey komünizminin tarihine olan ilginin yeniden canlandığı 1960'lı ve 1970'li yıllarda Appel, sol komünist bir grup olan International Communist Current'ın 1976'daki kuruluş toplantısında üyelerine katılır. ICC'nin pozisyonu GİK'e oldukça zıttır ve Philippe Bourrinet tarafından yazılan Hollanda-Almanya Komünist Solu'nun tarihi, konseyciliği parti-nin hayati rolünü düşünemediği için başarısız olan bir tür kripto-anarşizm olarak okur. Ama Appel'in tüm bunlar hakkında gerçekten ne düşündüğünü kim bilebilir? Ben değil. Onu bir koordinat kümesi olarak, tarihi düşünmenin bir yolu olarak kullanıyorum, ancak gerçek Appel'in tüm bunlardan kaçtığını, zamanını anlamlandırmaya çalışabileceğimiz tüm kategorileri — parti, konsey, unionen, kızıl ordu — kestiğini fark ediyorum.

Creeping May Boyunca Hızlı Bir Yürüyüş

Bir adım ileri ve iki adım geri. Komünizasyonun hikayesini ilerletmek için yaptığım tüm girişimler beni Marx ve İkinci Enternasyonal'e değilse de sol komünizm ve konye komünizmindeki öncüllerine geri götürüyor gibi görünüyor. Bunun nedeni, öğrendiğim üzere, komünizasyon teorisinin sunumunun her zaman anlatisal olmasıdır. Gilles Dauvé ve Francois Martin'ın makaleleri İngilizce'ye Komünist Hareketin Güneş Tutulması ve Yeniden Ortaya Çıkışı olarak çevrildi ve işçi hareketinin ve onun karşıdevrimci tutulmasının yeni bir temelde ilerleyen yeni bir mücadele döngüsü açısından anlatıldığı bir anlatı olarak adlandırıldı. Burada, tarihsel ultra solun eleştirisi, sınıf mücadelesinde ilk kez '68'de görülen ve o zamandan bu yana geçen yıllarda teyit edilen gerçek bir değişimin teorik karşılığıdır. Komünizasyon teorisinin amacı neyin değiştiğini değerlendirmektir ve bu da en azından bir önceki zaman ve bir de şimdiyi gerektirir.

Mayıs '68 ve sonrasını ele alan bölümler Dauvé tarafından değil, bize Mayıs '68'in daha çok gerçekleşmeyen şey için, sermayeyi kesintiye uğratmak ve felç etmek, endüstriyel mekanizmayı durdurmak için ayaklanan, ancak hiçbir yerde bu aygıtı devrimci bir şekilde ele geçirme görevine uygun işçi örgütleri oluşturmayan "proletaryanın büyük sessizliği" için önemli olduğunu söyleyen Francois Martin (Francois Cerruti'nin takma adı) tarafından yazılmıştır. Sadece Censier'de, işgal altındaki üniversitede, binlerce radikal işçiyi öğrenciler ve ultra-sol entelektüellerle bir araya getiren, "genel özyönetim" ve acil devrimci önlemler öneren, herhangi bir büyüklükte açıkça komünist bir işçi komitesi kuruldu.

Bu çağrılar kulak ardı edilirken, üniversitedeki, yönetim kurulu odasındaki ve devlet salonlarındaki elitler dinliyordu. Büyük bir ironi olarak, işçi kontrolü, işçi sınıfının pratikte kontrolü ele almayı reddettiği, işçilerin özyönetim örgütlerini kurmayı reddettiği anda, ayaklanmanın açık talebi olarak anlaşıldı:

"P.C.F'in kendisi de hükümet programına 'gerçek katılımı' dahil etmiştir. Diğer büyük sendika olan CFDT, işçi konseylerinden yana olan ultra sol gruplar tarafından da desteklenen özyönetimi savunmaktadır. Troçkistler, bir işçi hükümeti için asgari program olarak işçi denetimini önermektedir."

İşverenler de özyönetim dilinin kendi yakın ötenazileri olmadığını, emeği özne olarak yoğunlaştırmanın, emek sürecine yatırım yapmaya zorlamanın, işçileri kendi sömürülerine katılmaya ve bunu kurtuluş sanmaya ikna etmenin bir aracı olduğunu çabucak fark ettiler.

1968 bir bilmeceydi ve hâlâ da öyledir, çünkü açık bir politik ya da ekonomik krize tepki olarak ortaya çıkmamıştır. Fransız toplumunun trentes glorieuses boyunca çığır açan yeniden örgütlenmesiyle, büyümenin kesintiye uğramasından değil, bizzat büyüme tarafından üretilen bir antagonizmadan ortaya çıktı. Antagonizmanın kökenine inmek kolay değildi, çünkü en çok dönemin öğrenci ve gençlik hareketlerinde görülebilen niteliksel ve varoluşsal şikayetlerin bir karışımından ortaya çıkmış gibi görünüyordu. Doyum, anlam, onur, katılım, yaratıcı ifade. Ancak bu talepler ile kapitalist işyeri arasında bir çelişki vardı ve bu nedenle Martin, 68'de işçilerin kontrolüne ilişkin somut kurumların yokluğunun işçi sınıfının çekingenliğinden değil, uzlaşmazlığından kaynaklandığını savunmaktadır — işçiler artık işçi olarak yeniden üretimlerinin sorumluluğunu üstlenmekle ilgilenmiyorlardı, bu artık insan olarak ihtiyaçlarıyla açıkça uyumsuzdu. Mücadelenin sıcağında, müzakere anı ve hatta işçi kimliği tarafından engellenen başka bir şey ortaya çıkar. 68'den sonra, bu özelliğin daha da netleşeceği Fransa ve İtalya'da, öz örgütlü işçi grupları grev yapmak için ve grevin sona ermesine karşı grev yapıyor, araçlarda kendi başına bir son buluyor ve her zaman güçsüzleştirmeye geri götüren nihai müzakerelerin yürütülmesine karşı bir kayıtsızlık sergiliyor gibi görünüyor.

Censier'deki ultra-solcular, işçi komiteleri tarafından üretim araçlarının öz-örgütlü olarak ele geçirilmesine dayanan, azami komünist program olduğuna inandıkları şeyi savunuyorlardı. Katılanların proletaryanın sessizliğini, tuhaf bir şekilde saldırgan pasifliğini kabullenmeleri aylar ve yıllar aldı; komünizasyon teorisi bu kabullenmenin bir biçimidir ve ne olduğunu anlamak için doğrudan toplantıya devam edenlerin tartışmalarından ortaya çıkmıştır. Ancak Martin'ın kitabında verdiği açıklama, açıklamadan ziyade bir gözlem, sorunu işaret eden bir işarettir. Komünizasyon teorisini, o zamandan beri her önemli mücadelede şu ya da bu biçimde yeniden ortaya çıkacak olan bu sessizlikle hesaplaşmaya yönelik bir dizi girişim olarak anlayabiliriz. Dauvé ve diğerleri, 1968'in çok daha dolu ve zengin bir açıklamasını sunan sonraki bir belgede bunu şu şekilde tanımlamaktadır:

1968'de fabrikalarda 1936'daki şenlik havasına pek rastlanmıyordu. İnsanlar daha da ileri gidebilecek bir şeylerin olduğunu hissediyor ama bunu yapmaktan kaçınıyorlardı. Hâkim olan ciddiyet atmosferi, sendikalara karşı bir öfkeyle birleşmişti; sendikalar ancak tabanın davranışları sayesinde kontrolü ellerinde tutabildikleri için uygun bir günah keçisi olarak görülüyorlardı. Neşe başka yerlerdeydi, sokaklardaydı. Bu nedenle Mayıs 68, takip eden yıllarda devrimci bir dönüşü ne yeniden üretebildi ne de buna yol açabildi. Hareket, en öldürücü yönlerinin nötralize edilmesinden beslenen bir reformizm yarattı. Tarih yemeği ikinci kez dolaştırmaz.

1968'in açığa çıkardığı şey, derin bir öznesizleşme, işle özdeşleşmeme, çoğu zaman işçi hareketiyle özdeşleşmeme, çalışmayı reddetme, grevler ve sabotajlarda kendini gösteren, ancak nihilizme, sinizme ve pasifliğe de dönüşebilen bir olumsuzluktu:

Fabrikaların kontrolünün sendikalara bırakılması bir zayıflık göstergesiydi ama aynı zamanda sorunun başka bir yerde yattığının bilincinde olduklarının da göstergesiydi. Beş yıl sonra, 1973'te, Laval'daki büyük bir grevde işçiler üç hafta boyunca fabrikayı tamamen ve basitçe terk ettiler. Hakkında çok şey söylenen "de-politizasyon" gibi, şirkete, işe ve yeniden örgütlenmesine yönelik bu ilgi kaybı da ikirciklidir ve başka her şeyle ilişkilendirilmeden yorumlanamaz. Komünizm 1968'de kesinlikle mevcuttu, ama sadece rahatlatıcı bir şekilde, olumsuz olarak. 1968'de Nantes'ta ve daha sonra Barselona (1971) ya da Quebec'teki (1972) SEAT'ta, grevciler bölgeleri ya da şehirleri ele geçirecek, radyo istasyonlarını ele geçirmeye kadar gidecek, ancak hiçbir şey yapmayacaklardı: proleterlerin öz-örgütlenmesi "mümkündür, ancak aynı zamanda örgütleyecek hiçbir şeyleri yoktur" (Théorie communiste, n° 4, 1981, p. 21)

Ama sorun fabrikada değilse, neredeydi? Ve zaten sorun neydi? Burada varsayılan, proleterlerin komünist teorinin henüz sindirmekte olduğu işçi özyönetimi eleştirisini çoktan kabul etmiş olduğudur — proleterler işçi komiteleri kurmadılar çünkü bir şekilde bu tür yapıların komünizme giden yolu tıkayacağını fark ettiler. Parlamento dışı sol partileri şişirmediler çünkü bu partilerin de kendilerini kapitalizme adapte ettiklerini, onun sadık muhalefeti haline geldiklerini fark ettiler.

1970'ler, özellikle Güney Avrupa'da, öznellik hakkındaki bu tezin doğrulanmasını sağladı. İtalya'da işin reddi ve çürümüş işçi örgütlerinden özerklik, ülkeyi iç savaşın eşğine getiren isyancı bir hareketin sloganı haline geldi; solun faşizm ve otoriterlik tarafından tasfiyesinin spontan ve ensüresiyoner olanı desteklediği Portekiz, İspanya ve Yunanistan'da yeni taktiksel ve stratejik aciliyetler Mayıs gazında görülenleri doğruladı. Polonya ve İran'da da işçi konseyleri ortaya çıktı, ancak büyük ölçüde işçilerin özyönetimi vizyonu olmadan, eski rüyadan bir şeylerin hâlâ yaşadığını gösteriyordu.

Olumsuz bir sav olarak, komünizasyon teorisi zamanın testinden geçmiştir. İşçi hareketinin ölmeye başlaması ve bununla birlikte işe ve işyerine yapılan her türlü öznel yatırım kuşku götürmez görünmektedir, ancak kanıtlanabilir olsa bile öznellik argümanı yeterli değildir. Böyle bir öznel değişim nereden kaynaklanmaktadır? Ne döngüsel ne de kendi kendini doğrulayan bir şekilde açıklanması gereken şey budur. En iyi açıklamalar yalnızca öznellikteki bir değişimin değerlendirilmesinden değil, kapitalizmin

yeniden yapılandırılmasının incelenmesinden yola çıkmıştır. Yeni taktikler ve yeni tutumlar, işin ve kapitalizmin doğasındaki değişikliklere işaret etmektedir. Başka bir deyişle, işçilerin hem sorunu hem de çözümünü sezmiş olmalarından ziyade, kapitalist girişimin geliştiği haliyle, mülkiyet ve teknolojinin iç içe geçmesiyle ilgili olarak, işçilerin öz yönetim vizyonunu engelleyen bir şey vardır.

Mayıs ayı sona erdikten sonra Censier’de ultra solun genel toplantıları devam etti ve bu soruları tartıştı. Buldukları ilk cevap, kapitalizmin artık doğrudan komünizme geçişi mümkün kılacak kadar üretken hale geldiği ve işçilerin de bunun farkında olduğuydu. 1968, ücret taleplerinin bir dizi niteliksel talep tarafından bastırıldığı görece bir bolluk anında meydana geldi. Proletarya, üretkenliği ücretlere ve işçi sınıfını kapitalist birikimin zorunluluklarına bağlayan “artırılmış hayatta kalma” anlayışını reddederek, tüm gelişimsel mantıklardan kopmuş görünüyordu. O halde, Censier komitelerinde,

Birleşme noktası, proletaryanın dünyayı değiştirmeden önce kendisini sosyal bir güç olarak kurmak zorunda olmadığı inancıydı. Dolayısıyla yaratılacak, uyandırılacak ya da umut edilecek bir işçi örgütü yoktur. Kapitalizm ile komünizm arasında bir geçiş üretim tarzı yoktur. Proletaryanın dünyayı ve kendisini onunla birlikte komünizeleştirmesi için yaptıklarının dışında özerk bir proleter örgütlenme yoktur.

1970’lerin krizi ortaya çıktıkça bu değerlendirmenin gözden geçirilmesi gerekecekti. Reformizm masadan kalkmamış, tamamen değişmişti. İtalya’da, 1969’un Hot Autumn’ı ve onu izleyen canlanmış proleter hareketinde, özerklik ve işçi iktidarı parolalarının mümkün kıldığı politikanın ve çalışmanın reddi, bunun yerine, iktidarı maksimaliteden ziyade farklılığında yatan, gerçekleştirilebilir talepler denizinde yüzüyordu. İtalya’da Mayıs’ın dolaysızlıkları yerel, moleküler, çoğunlukla kapsamı ve süresi bakımından ensüresikyoner hale geldi ve devrime ancak iç savaş yoluyla götürebilir gibi göründü.

Ancak İtalya’nın genişleyen, “Creeping” May’i, işçilerin sendikalara ve işverenlere karşı başlattıkları ve sonunda sendikaların kendileri için çözmesine izin verecekleri bir mücadele olması bakımından Fransa’dakine benziyordu. Fransa’da olduğu gibi, 60’ların sonundaki öğrenci radikaller fabrikadaki işçilerle bağlantı kurdular, ancak İtalya’da bu bağlantı daha verimli oldu ve Marksist entelektüeller ile vahşi grevler arasında kalıcı ve karşılıklı bir bağ oluşturdu. Hızlanan büyüme ve değişen işbölümü karşısında verimliliği ücretlere bağlayan toplu pazarlık yapısının bozulduğu kuzeydeki pek çok tesisten biri olan Milano’daki Pirelli kauçuk fabrikasında “üniter taban komiteleri” (CUB’ler) ortaya çıktı ve iş sahaları içinde ve arasında ustabaşılardan bağımsız temas ağları oluşturdu. Operaist dergisi Quaderni Rossi’nin ve daha sonra Potere Operaio’nun fikirlerinden etkilenen ve öğrencilerin işçilerle eşit düzeyde katılabildiği taban komiteleri, üretim oranlarını hedef alarak ve sabotaj da dahil olmak üzere her türlü aracı kullanarak fabrika genelindeki oranları belirlemek için bir yavaşlatma grevi olan autoriduzione (otomatik azaltma) uygulamasıyla iktidarlarını hissettirdiler. Bu andan itibaren, teori ve pratiği birbirine bağlayan otomatik azaltma, geniş bir red repertuarı için gerçek bir metonim haline gelecektir.

Pirelli’deki olaylar ve CUB’lerin Milano-Turin-Genova sanayi üçgeninde yayılması, Mario Tronti’nin İşçiler ve Sermaye’de (1967) öne sürdüğü tek tarafı “sınıf nefreti bilimi”ni güçlü bir şekilde doğruladı. Orada, 1960’ların başındaki ve ortasındaki mücadelelere uygun olarak, “işçi sınıfının sermayeye reformizmi dayatma ve ardından bu reformizmi işçi sınıfı devriminin amaçları için kaba ve hazır bir şekilde kullanma konusundaki politik kapasitesini keşettiğini ya da yeniden keşettiğini” savunmuştu. Üretim hedefleri ve ücretler üzerinde anlaşmak için partileri, sendikaları ve işveren birliklerini pazarlık masasına getiren Keynesyen planlamacı devlette, aslında işçi sınıfının birincil ekonomik belirleyici olan üretkenliği belirleme gücü görüldü. Tronti, ekonominin hızını belirleyenlerin işçiler olduğunu ve sermayenin de buna yanıt vermek için çabaladığını savunuyor. Pirelli işçilerinin ekonominin çarklarının hangi hızda döneceğini belirlemesi, sermaye ile emek arasındaki tersine çevrilmiş ilişkinin açık bir teyidiydi.

Ancak Tronti’ye göre otomatik azaltma aracı, öz-örgütlenmeyi (burada tamamen olumsuz) öz-yönetime dönüştürebilecek bir direksiyondan yoksundur. Bu konuda o ve Bordiga hemfikirdir: proleter red stratejisini taktiksel merkezileşme yoluyla sosyalizme dönüştürebilecek olan yalnızca koordinatör partidir. Reformizm devrime taşabilir, ama sadece partinin yapısı aracılığıyla. Ancak bu taşma,

partilerin ve sendikaların sınırlarını aştı ve bunun için yeni bir kap bulunamadı: otomatik azaltma, sadece ücretlerin değil, fiyatların, ulaşımın, kiranın, kamu hizmetlerinin, konutların belirlenmesine yönelik bir dizi taktiğe atıfta bulunuyordu. Taban komiteleri, fabrika genelinde militan ağlarına ve diğer örgütlerle bağlantıya ihtiyaç duyuyordu, ancak bazılarının düşündüğü gibi üretim süreci üzerinde iktidarı ele geçirmek için değil, işverenleri taviz vermeye zorlamak için örgütlenmişlerdi. Otomatik azaltma, proletaryanın üretim araçlarından bağımsız ve onlara karşı bir güç olarak öz örgütlenmesi anlamına geliyordu. Hızlandırmaya karşı mücadele ücret mücadelesiyle bir ve aynıydı, bu da mücadelenin ancak doğrudan eylem yoluyla tek tarafı olarak sonuçlandırılabilceği anlamına geliyordu. Müzakere kaçınılmazdı ve bu noktada ultra sol örgütler kolayca bozguna uğratılabiliyordu. Partiler can çekişirken, sendikalar dirençli ve esnek olduklarını gösterdiler ve Fransa'da olduğu gibi, işyeri demokrasisinin dilini ve hareketin yeni niteliksel taleplerini hızla benimsediler.

Reddin öz-örgütlenmesi, resmi solun dilinin bir parçası haline gelen işçilerin öz-yönetimine yönelmek yerine ondan uzaklaştı. İşyerinde *métier*'i örgütlü pasifikti. Olumlu eylemleri ve kamulaştırmaları ise genellikle işyeri dışında gerçekleştiriliyordu. Proleter alışveriş çılgınlıkları, konut bloklarının işgali. İşyerindeki karşı planlama ancak dolaylı olarak planlamaya dönüşebilirdi, çünkü işbölümünün kendisini amaç olarak alıyordu — vasıflı ve yarı vasıflı işçiler, erkekler ve kadınlar, yöneticiler ve yönetilenler arasındaki ayrımlar. Herhangi bir proleter devrim ve planlama vizyonu, zorunlu olarak, bu bölümlerin ötesinde değil berisinde inşa edilecektir. Ancak belki de bu nedenle, operaismo ve autonomia taraftarlarının komünist geçiş üzerine düşünceleri, araçlar ve amaçlar arasındaki, bir yanda proleter güçlenme, örgütlenme ve mücadele ile diğer yanda amaç olarak komünizm arasındaki ayrımı reddetme eğilimindedir.

O halde, işyeri öz-örgütlenmesinin karşı karşıya olduğu sınırları en açık şekilde İtalya'da görebiliriz. Öz-örgütlenme yeni bir sorunsal haline gelmiş, sanayinin yüzyıl ortasında yeniden şekillenmesiyle parçalanmıştır. İşçiler; kadın, göçmen, parça başı ücretle çalışan işçi, teknisyen vb. olarak işbölümündeki kendi konumlarına karşı mücadele etmektedir. Öz-örgütlenmenin özü başka bir yerde, ya üretim araçlarından bağımsız olarak proletaryada ya da bu üretim araçlarının gelecekteki komünist dönüşümünde yatmalıdır. Devrim için gerekli olan şey öz-örgütlenme değil, öz-örgütlenmenin öz-örgütlenmesidir ki bu da bir öteki-örgütlenme, kapitalizmden miras kalan yerler sisteminin yeniden kodlanması anlamına gelir. *Theorie Communiste*'in bu kavrayışı özetleyerek yazdığı gibi, "öz-örgütlenme devrimin ilk eylemidir; daha sonra devrimin aşması gereken bir engel haline gelir."

Bu formülasyonda güçlü ama aynı zamanda kesin olmayan bir şey var — öz-örgütlenmeyi nesne ve özne olarak, engel ve faaliyet olarak birbirinden ayıran nedir? Bu, öz-örgütlenmenin kendisinde değil, yukarıda da belirtildiği gibi, değişen işbölümünde bulunabilir. Çünkü öz-örgütlenmenin özünde, yeri olmayanların öz-örgütlenmesi olsa bile, bir yer, bir aidiyet nosyonu vardır. Kişi bulunduğu yerde mücadele etmekten başka bir şey yapamaz, ancak kişi orada kalırsa, o zaman mücadelenin yerler sistemini aşmak yerine pekiştirmesi mümkün olabilir. Bu nedenle öz-örgütlenme, sol ve işçi hareketinin altında yatan hak, mülkiyet ve aidiyet yasaları ile çatışmaya girecek ya da kapitalizmin yeniden üretimi olan bir hiç haline gelecektir.

İtalyan 70'lerinden bu yana "otonomi" çoğu zaman öz-örgütlenmenin kapladığı alanı kapladı — doğrudan eylem, doğrudan katılım ve can çekişen solun kurumlarından bağımsızlık konusunda bir ısrar. Ancak arada bir fark vardır. Otonomi, üretim araçlarını kendi kendine yönetme projesinden arındırılmış bir öz-örgütlenmedir — komünizm hedefi bastırıldığı için fantezileri ayrılma, kaçma ve sürekli anabasis fantezileri olma eğilimindedir. Neye karşı otonomi? Ve kimden? Ve hangi amaç için? Otonominin heteronomiyle ilişkisi dışında bir anlamı yoktur; pozitif bir projenin adı olarak aşkınlık yerine içkinliği seçer ve komünizmin hayaletinden vazgeçer. Aşırı solun dilindeki değişim —belki de en çok 90'lar ve 00'larda, eski tematikleri yeniden canlandıran yeni bir kriz komünizminin dönüşünden önce görülebilir— yirmi birinci yüzyılda komünizmin yeni beklentilerine işaret ediyor. Sermayeyi ancak kaçılması gereken bir Mısır olarak hayal edebiliriz.

Eğer bu dinamiklere tanık olunan sadece İtalya ya da sadece Fransa olsaydı, komünizasyonun pek de bir teorisi olmazdı. Bu iki ülkedeki işçi hareketlerinin büyüklüğü ve gücünün yanı sıra, özellikle İtalya'da

savaş sonrası geçişin hızı konusunda benzersiz bir şey vardır. Dolayısıyla bu iki ülkenin benzersiz olması beklenebilir. Ancak 2000'li yıllarda Arjantin'de, Yunanistan'da, Meksika'da, Fransa ve İtalya'dan oldukça farklı ülkelerde öz-örgütlenme ve otonomi benzer şekilde gelişti. Bu dinamik 2010'larda Mısır'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne, Sudan'dan Rojava'ya kadar genel ve küresel bir hal aldı.

Arjantin'deki olaylar, mantığının izlerini taşıyor gibi göründükleri milenyumun başlangıcına denk gelen en açık göstergesidir. Borç krizinin Arjantin'e dayattığı yapısal uyum programlarının işsizlerin saflarını kabarttığı 90'lı yıllarda, son on yılların en güçlü işsiz hareketlerinden biri belirli bir taktik etrafında birleşti: *piquete* ya da *corte de ruta*, işsiz işçilerin devletten belirli bir yardım talebiyle birlikte üstlendikleri yol blokaajları. İlk olarak yapısal düzenlemeler nedeniyle ulusal petrol şirketi tarafından işten çıkarılan kırsal kesim işçileri tarafından kullanılan *piquete*, fiyatları belirlemek, yardım talep etmek ve nihayetinde '98 krizinden sonra, bazı bölgelerde fırınlar, kantinler, giysi mağazaları, tuğla fabrikaları ve çocuk bakımevleri ile proleter yeniden üretimin önemli bir bölümünü üstlenen, kendi kendini yöneten *planes trabajar*, çalışma planları için kullanılabilir toplu hibeler talep etmek için kullanılabilirdi. Bu gerçekten de güçlü bir özyönetim vizyonuydu, ancak otonomi ancak devleti üretimin garantörü olarak varsayarak, başka bir deyişle heteronomiyi varsayarak ortaya koyabilirdi. '98'den sonra derinleşen krizde, firmalar ve onlarla birlikte isyanlarla devrilen hükümetler de iflas etmeye başladığında, Arjantin şimdiye kadar görülen en kapsamlı işyeri devralma dalgasına tanık oldu. Ancak bunlar sadece başarısız olan, iflas eden ve mali beklentileri bir yana mülkiyetleri bile belirsiz olan firmalarda meydana geldi. Dolayısıyla işçiler, bir yandan sadece devlet sübvansiyonu ve/veya diğer yandan dayanışma ekonomisi yoluyla işletilebilen, ekonominin cılızları olan, son derece borçlu ve verimsiz işletmeleri miras aldılar. Bu genelleştirilebilecek bir model değildi, zira işçiler ekonominin en üretken, yüksek konsantrasyonlu sektörlerini, yani holdingleri işgal etmiyor ve hatta neredeyse hiç saldırmıyorlardı. *Theorie Communiste*'ten Roland Simon'ın yazdığı gibi:

Arjantin'deki sosyal mücadeleler sırasında gelişen üretken faaliyetlerde, ilk bakışta oldukça rahatsız edici olan bir şey oldu: Otonomi açıkça ne ise o olarak ortaya çıktı, işçi sınıfının sermaye içindeki durumunu devralması ve yeniden üretmesi. "Devrimci" otonominin savunucuları, bunun zafer kazanmadığı için ortaya çıktığını söyleyebilirler, ancak bu onun gerçek zaferiydi. Ancak, üretken faaliyetlerde otonomi olduğu gibi ortaya çıktığı anda, otonomi ve öz-örgütlenmenin tüm temeli altüst oldu: proletarya, bu toplumda olduğu şeyi altüst etmeden ve olumsuzlamadan, yani otonomisinin içeriğiyle çelişkiye girmeden, kendi içinde başka bireyler arası ilişkiler (kasıtlı olarak sosyal ilişkilerden bahsetmiyorum) yaratma kapasitesi bulamazdı. Üretken faaliyetlerin gerçekleştirilme biçiminde, bunların gerçekleştirilmesinin etkili ayrıntılarında, bu toplumun bir sınıfı olarak proletaryanın belirlenimleri etkili bir şekilde sarsılmıştır: mülkiyet, mübadele, iş bölümü ve her şeyden önce çalışmanın kendisi.

Burada TC'nin pesimizmini anlamak kolaydır. *Piqueteros*, yani işgal edilen fabrikalar, kapitalizmin aşılmasının temeli olamazdı, çünkü çalışan ve çalışmayan işçiler arasında bir ayrım olduğunu, devletin garantör olduğunu vs. varsayıyorlardı. Ancak iyimserliklerine de dikkat ediniz. Öz-örgütlenme taraftarlarının hemen fark ettiği bu durumda savunulamaz bir şey var, öz-örgütlenmenin sklerozuna direnen ve onu öz-örgütlenme ile çelişkiye düşürecek bir temelde örgütlemek isteyen bir şey var. TC bunu özellikle hareketin radikal öznelliğinde, özgürce verme ve katılıma yaptığı vurguda ve tüm bölünmelere karşı düşmanlığında görüyor. Bir *piquetero*'dan alıntı yapıyorlar:

Eğer sadece yoldaşlar yemek yiyebilsin diye kantinler oluşturuyorsak, o zaman biz manka-fayız demektir. Eğer bir çiftlikte üretim yapmanın sadece yoldaşlar yiyebilsin diye fasulye toplamaktan ibaret olduğuna inanıyorsak, o zaman gerçekten tam bir manka-fayız demektir... Eğer çiftliği ve devletin üzerimize attığı her şeyi nasıl terk edeceğimizi, yeni bir sosyal ilişkinin, yeni değerlerin, yeni bir özneliğin nasıl kurucuları olacağımızı bilmiyorsak, yeni bir 19/20 üzerine bahse girmeyelim." (MTD Allen'dan bir militan4 – Arjantin'in güneyi, *Macache*, syf. 27).

Anın dinamik gerilimini, olanaklarını karakterize eden şey, tüm dünyayı size izin vermeyen bir zemin üzerinde yeniden inşa etme girişimidir. Bu çelişkiden, otonomi ya da özyönetimin genelleştirilmesi değil, tüm öz ve öteki kavramlarını yanlamasına kestiği için komünizmin dolaysız üretimi olan bir üstesinden gelme beklenebilir:

MTD Allen'dan (Macache) adlı bir aktivist, işgal altındaki bir fabrikada artı-değer, aşırı üretim ve bunun dağıtım sorununun nasıl ortaya atıldığını, Brukman işçileri için fabrikayı ele geçirmenin ve yeniden işler hale getirmenin, işsiz piqueteros hareketiyle irtibatı da içeren bir güç ilişkisinin parçası olduğunu anlattı. O anda, eksik olanın "öz-örgütlenmenin genelleştirilmesi" ya da otonomi olduğunu söyleyebiliriz. Ama eğer öyleyse, "genelleme" denen şeyin bir genelleme olmadığını, öz-örgütleyici özne olarak sınıfın yok edilmesi olduğunu anlamıyoruz demektir. Bu genelleştirme, daha önce kendi durumunda öz-örgütlenme kapasitesini bulan öznenin kendi kendisini aşmasıdır. Eğer bu "dinamiği" bir kopuş olarak anlamazsak, salt biçimsel bir hareket vizyonuna saplanıp kalırız çünkü içeriği bizden kaçır, hayatta kalma koşullarının ele geçirilmesi ile ele geçirmeye yönlendirilen durumun ortadan kaldırılmasını birbirine karıştırırız. Eğer proletarya kendini ortadan kaldırırsa, kendi kendini örgütlemiş olmaz. Tüm hareketin öz-örgütlenmesi çağrısında bulunmak, onun içeriğine kör olmaktır.

Piquetero ve işgalci arasında, her ikisinin de üstesinden gelen ve sonuç olarak hiçbirinden kaynaklanmayan yalnızca üçüncü bir terim olabilir. Buna l'écart diyecekler; bir yerde "boşluk", başka bir yerde "sapma" olarak karşımıza çıkabilecek, biraz da tercüme edilemez bir terim. Kendi yer sistemini aşan öz-örgütlenmenin öz-örgütlenmesi. Komünist perspektif olarak, komünizeleştirici faaliyet olarak, beklentileri mevcut çağın en yoğun sınıf mücadelelerinde yer alan, ifade edilmesi gereken şey budur. Sonraki yazılarımda bunu yapmaya çalışacağım.

Açıklamalar

Bu yazıda, komünizasyon teorisinin içeriğini daha iyi somutlaştırmak için biraz daha analitik ve daha az anlatısal bir yaklaşım deneyeceğim. Tüm teorilerin tarihsel olarak üretildiğini öne süren bir teori olduğu için, bu teorisin ana hatlarını çizerken tarihin karanlığından uzaklaşıp soyutlamanın ışığına girmek zordur. Ancak sorun, bu tarihin zaten bölünmüş olmasıdır — içinde tarihin de okunabileceği bir teori üreten gerçek bir tarih: 1918-21, 1968-72 üzerinden görülüyor. Komünizasyon teorisi evrimleştikçe, geçmişine dair algısı da evrimleşiyor. Benim bakış açımdan, umarım açıklığa kavuşmuştur, yeni süreklilikler ve yeni kopuşlar ortaya çıkıyor. Bu durumda, bir geleceğin teorik üretiminin sürekli olarak yeni bugünler ve yeni geçmişler ürettiği bir anlatılar anlatısıdır.

Komünizasyonun, tarihsel ultra-sol teorisinin yeniden değerlendirilmesini motive eden devrimci bir sorunsala, bir muammaya yanıt olarak ortaya çıktığını gördük. Bazen komünizasyon teorisi, oldukça garip bir şekilde, ön ekin hem süreklilik hem de kopuş anlamına geldiği post-ultraleft olarak tanımlanır. Ama hangi kopuş ve hangi süreklilik? Komünizasyon, Jan Appel, Paul Mattick ve diğerlerinin çok iyi tanımladığı gibi, kapitalizm içinde işçilerin konumunu iyileştirmek için yararlı, ancak kapitalizme karşı bir devrim örgütlemekten tamamen aciz stratejik ve taktiksel bir örgüt geliştiren, ölmemiş “eski işçi hareketi” eleştirisini ultra soldan miras alır. Komünizasyon teorisi, en sağlam sunumunda, bu eleştiriye ultra solun kendisine kadar genişleterek, en maksimal vizyonlarının bile aynı şekilde emeği kapitalizmin mantığına tabi kılacağını öne sürer. Örneğin Theorie Communiste’e göre hem Leninizm hem de ultra sol, soldan sağa uzanan işçi hareketinin temelini oluşturan ve programatizm olarak adlandırdıkları şeyin ifadeleridir. Yeni işçi hareketi, yeninin kabuğundaki eskidir. Programatizm, “proletaryanın kurtuluşa doğru ilerlerken, gerçekleştirilecek program haline gelen gelecekteki bir sosyal örgütlenmenin temel unsurlarını bulduğu bir sınıf mücadelesi teorisi ve pratiğidir.”

Bu iddiada söz konusu olan geçmiş kadar gelecektir de. TC, kapitalizm ve komünizmin temel unsurları arasında bir süreklilik olmadığını, ancak GIK’in Grundprinzipien’i gibi metinlerin bunu varsaydığını öne sürmektedir. Özellikle hangi süreklilikler söz konusudur? GIK’in devrim vizyonunda ne örgütlenmenin, ne partinin, ne sendikannın, ne devlet işlevinin, ne değer, ne kârın, ne rekabetin, ne de yasaların yönlendirdiği ekonomik faaliyetin sürekliliği vardır. Ancak KAPD’nin 1920 programında dürüstçe “çalışma yükümlülüğünün acımasızca uygulanması” olarak tanımladığı, ya çalışma belgesi ve işyeri aracılığıyla dağıtım tarafından varsayılan ya da yokluğunda onları düzenleyici olarak anlamsız ve etkisiz kılan bazı süreklilikler kalır. Ücret biçimi, sosyal olarak gerekli emek zamanının ve soyut emeğin bir büyüklük, bir ölçü olarak hesaplanmasında hala gizli olan değer yasasının gölgesini de beraberinde sürükleyerek bir şekilde varlığını sürdürüyor diyebiliriz. Marx’ın belirttiği gibi, kişisel olmayan burjuva hakkı, öznesi ve yasasının hücre biçimi korunur. Ancak emek sertifikasının konsey komünizminin ne ölçüde olumsal ya da temel bir özelliği olduğu açık değildir — Mattick’in son dönem okumaları bunun temel olmadığını göstermektedir.

Diğer süreklilikler daha derinlerde yatmaktadır ve komünizasyonun gerçekten yeni bir şey sunduğu yer de burasıdır: şirket-biçiminin ve verili işbölümünün devrim tarafından hızla ortadan kaldırılması ve şirket içinde öz-örgütlenmenin yerini şirkete karşı öz-örgütlenmeye bırakması ya da başarısız olması gerektiği yönündeki oldukça zayıf bir iddia. O halde, eğer konseyden kasıt öz-örgütlenme ile işbölümü arasında verili bir ilişki ise, “konsey” diye bir şey olamaz. İşte bu noktada tarih yazımında, teoride ve tarihin kendisinde anlamlı bir kopuştan söz edebiliriz. Öz-örgütlenme ile işbölümü arasındaki ilişki, işbölümünün şirket ve sanayi tarafından düzenlenmesi, son birkaç on yılda değişmiştir; öyle ki üretim araçlarının devrimci bir şekilde kamulaştırılması süreci artık işbölümünün açtığı kanalları takip edemez, artık basitçe öz-örgütlenmiş fabrika gruplarının bir araya gelerek konseylere dönüşmesi şeklinde ortaya

çıkamaz, çünkü işbölümünün kendisi öz-örgütlenmenin önünde bir engel haline gelecektir. Sormamız gereken soru bunun neden olduğudur. Neden böyle bir durum söz konusu?

Daha önce de karşılaştığımız bir yanıtta öznelci diyebiliriz; bu yanıt günün çalışma karşıtı ve anti-konformist tutumlarında doğrulanmıştır. Büyümenin, refahın ve savaş sonrası patlamanın bir sonucu olarak, işçi sınıfı arzusu ücret taleplerinin, işyerinde tatmin edilebilecek mücadelelerin ve işle özdeşleşmenin ötesinde olgunlaştı. Çalışmanın reddi, öncelikle yüzyıl ortası kapitalizminin sahte ütopyacılığının bir sonucu olarak ortaya çıkar. Debord'un yazdığı gibi, kapitalizmin iyileştirme vaadinin yalnızca "artırılmış bir hayatta kalma" olduğu ortaya çıkar. Bu açıklama Mayıs '68 ve İtalya'nın Hot Autumn/Creeping May'i, ABD'de 70'lerin başındaki taban mücadelesi dalgası için iyi işliyor, ancak 2008'den sonra hızlanan ve birçok durumda kriz, durgunluk ve kitlesel işsizlik gibi ekonomik koşullarda ortaya çıkan mücadele döngüsü için daha az iyi. Theorie Communiste'in açıkladığı gibi, uzun gerileme dönemi boyunca bu öznel tuhaf bir modülasyona uğrar — işle özdeşleşmeye daha karanlık bir tanıma dayanır, bu da emek sürecinin yeniden örgütlenmesiyle işyerindeki mücadelenin sermaye için, belirli bir firmanın, mesleğin ya da bailiwick'in hayatta kalması için bir mücadeleye dönüşmesidir. İşçiler sömürülmeye devam etmek, işten çıkarmalara ve yeniden yapılanmaya karşı mücadele etmek için, çoğu ücret talebinin gayrimeşru olduğu, uluslararası ekonominin anemik büyüme oranları tarafından engellendiği koşullar altında kendi kendilerini örgütleyiyorlar. Bu durum, Fransa'da 95'ten sonra ortaya çıkan ve tasfiye tehdidi altındaki işçilerin iflas etmiş, modası geçmiş fabrikalarını kendi kendilerine düzenlemek için değil, mümkün olan en iyi kıdem tazminatı paketlerini almak için devraldıkları "intihar" mücadelelerinde açıkça görülmektedir. Bir kimya fabrikası olan Cellatex'te, genellikle çevreye sızan 50.000 litre patlayıcı kimyasal maddeyi kamulaştırdılar ve fabrikayı patlatmak ya da kimyasalları nehre dökmekle tehdit ettiler. Ancak istedikleri şey, zehir fabrikasını kendileri işletmek değil, saf ve basit paraydı.

Bu öznel göstergelerden yola çıkarak, sermayenin gelişimiyle her düzeyde iç içe geçmiş olan işçi sınıfının gelişen bileşimine dair nesnel bir teori inşa etmek gerekir. Theorie Communiste'in ve ayrıca Négation'dan Bruno Astarian'ın yaklaşımı, Jacques Camatte'ın Marx'ın yeni yayınlanan metinlerine, özellikle de Grundrisse, Ekonomi Politigin Eleştirisine Katkı ve bazen "Kapital'in kayıp altıncı bölümü" olarak anılan "Dolaysız Üretim Sürecinin Sonuçları"na yönelik teorik incelemesinden ilham almıştır. Son metinde Marx, kapitalizmin gelişiminin iki biçimi ve aynı zamanda aşaması olan sermayenin biçimsel ve gerçek ikamesi (ya da tabi kılınması, tahakkümü [bundan sonra tahakküm olarak geçecektir]) arasında bir ayrım yapar. İlkinde sermaye, mülkiyet haklarındaki bir değişiklik, yani biçimsel bir değişiklik (formwechsel) yoluyla halihazırda var olan bir emek sürecini kendine tabi kılar. Biçimsel tahakkümde emek süreci değiştirilmeden kalır, ancak üretim araçları üzerindeki mülkiyet bir kez gerçekleştiğinde, sermaye emek tasarrufu sağlayan teknikler ve ekipmanlar getirmekte özgürdür ve bunlardan elde edilen ekstra gelir mal sahibine tahakkük edecektir. Kapital'in tartışmasız kitabın merkezi olan IV. bölümü, artı değeri yalnızca emeğin yeniden üretim maliyetlerini düşürerek değil, işçi emeğini artırarak değil, aynı zamanda emeği yoğunlaştırarak ve çoğaltarak, derin emek rezervlerinden yararlanarak üreten bu gerçek tahakküm biçimlerini, maddi tahakküm biçimlerini detaylandırır.

Bu hesaba göre öz-yönetim, emek sürecinin yönünün hala işçinin erişiminde ve görüş alanında kaldığı, biçimsel tahakküme karşılık gelen politik ufuktur. Emeğin temel biçimi sermaye tarafından tüketildiği sürece, emeğin valorizasyon sürecinden kurtulmayı ve doğrudan ihtiyaç için üretmeyi hayal etmesi mümkündür. Gerçek tahakkümde, üretici güçler sermayeye uygun bir şekilde yeniden düzenlendiğinde, ancak insanlar için zorunlu olmadığında, üretimin organizasyonu bir engel haline gelir. Artık valorizasyon sürecinden kurtulmak mümkün değildir, çünkü valorizasyon süreci üretim sürecini yutmuştur. Kişi ancak zehir fabrikasını havaya uçurabilir ya da onu emebilir.

Ancak bu tarihle ilgili sorunlar var, özellikle de gerçek tahakkümün yalnızca savaş sonrası patlama sırasında başladığı dönemselleştirmenin aslında sermayenin tarihiyle uyummadığı gerçeği. Gerçek tahakküm, 1820'lerde İngiltere'de büyük ölçekli sanayinin ortaya çıkmasından bile önce başlar — Adam Smith'in Ulusların Zenginliği'ne başladığı ünlü toplu iğne fabrikası, İngiliz tarım kapitalizmini yüzyıllar önce mümkün kılan dört tarla/karma hayvancılık mahsul sistemi gibi gerçek tahakkümün bir örneğidir. Aslında, biçimsel tahakkümü kapitalist birikimin mantıksal bir önkabulünden ziyade tarihsel bir aşama

olarak düşünmek zordur — kapitalizm öncesi emek süreçlerinin maddi olarak değiştirilmeden tahakküm edildiği kesinlikle olur — ancak bu bir kuraldan ziyade istisna gibi görünmektedir ve kapitalizme geçiş vakalarının çoğunda, kapitalistler biçimsel kontrolü ele geçirdiklerinde, bu biçimsel kontrolü derhal gerçek kontrole, gerçek yeniden düzenlemeye, maddi değişime dönüştürürler. Her halükarda, bu sadece iddianın ilk kısmının, yani işçilerin öz-yönetim projesini biçimsel bir alt-üst oluş dönemine bağlayan kısmının karmaşılaştırılması gerektiği anlamına gelir; yine de emek sürecinin kâr için üretim tarafından sürekli olarak yeniden düzenlenmesinin eninde sonunda işçilerin özyönetiminin bir ufuk olarak artık anlaşılabilir olmadığı bir noktaya ulaştığı doğru olabilir.

Sonuç olarak, gerçek tahakküm anlatıları genellikle gerçek tahakküm aşamalarını, Fordizmin kitlesel işçisinin yerini Toyotizmin esnek işçisinin, dikey olarak örgütlenmiş holdinglerin yerini JIT ve fason üretimin aldığı gerçek bir tahakkümü takip eden daha gerçek bir tahakkümü kabul etmek zorunda kalır. Çoğu zaman, bu genişletilmiş ikincilleştirme biçimlerinde söz konusu olan, emek sürecinin emek olarak yeniden düzenlenmesi değil, toplumun, işyerinin ötesindeki altyapının, valorizasyon taleplerini karşılamak için ikincilleştirilmesidir — okullar, polis, kültürel kurumlar vb. Ancak bu, ya “ikincilleştirme” teriminin genişlemesine ya da üretim ve emek kavramlarının anlamını yitirmesine yol açar, çünkü bu sosyal biçimlerin çoğu uzun süredir kendilerini kapitalist yeniden üretime yöneltmişlerdir. Bu anlatıyı benimseyen komünizasyon akımı içindeki yazarlar için daha önemli olan şey, 1968 dolaylarında emek süreci ile valorizasyon süreci arasındaki ilişkide niteliksel bir değişimin kaydedilmesidir.

Theorie Communiste için bu, sadece sınıfın kendi içinde değil, aynı zamanda kendisi için sınıfın da “mücadelenin ikincilleştirilmesi” gibi bir şeye dönüşür. TC’nin şematik tarihleri, kapitalizmi görece istikrarlı yapılarla karakterize edilen birbirini izleyen emek rejimlerine ayıran Althusser sonrası Düzenleme Okulu’na çok şey borçludur. Böylece, kendisi de Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra devrim tehdidine ve 1930’lardaki çöküşüne bir tepki olan “Fordist” dönemin sınıf uzlaşması, uzun Mayıs ayında dağılır ve 1980’lerin yeniden yapılanmasında yerini yeni bir emek rejimine bırakır. Birincisi, işçi sınıfı ücretlerini (yüksek) verimlilik artışına bağlayan ve kitleselleşen işçi sınıfının birikimin bir ortağı olarak görüldüğü ulusal anlaşmalarla karakterize edilirken, ikincisi, ücretlerin (daha yavaş) büyümeden yeni bir şekilde ayrılması ve kâr için üretim talepleri tarafından dikte edilen, büyümeden elde edilen tüm getirilerin sermayeye tahakkük etmesi ve tüm ücret taleplerinin bir engel olarak görülmesi yönündeki yeni bir gereklilikle karakterize edilir. Bu yeni dönemde sadece emeğin değil, sınıf mücadelesinin, en azından atölye zeminindeki sınıf mücadelesinin de alt edildiğini söyleyebiliriz. Egemen sınıfın artık uzlaşmaya ihtiyacı yok — her gün masadaki tüm fişleri kapabilir. Ortaya çıkan sınıf mücadelesi, sömürülme hakkı için rekabet eden ya da işçi sınıfı emekli maaşlarının ya da on yıllar önce ödenmiş ve dağıtılmış diğer sosyal ücretlerin çarçur edilmesine karşı savaştan bir hayatta kalma mücadelesidir. Yeni durum, proletaryanın emek olarak kendi konumlanışının, devrimci mücadeleler de dahil olmak üzere, mücadele için kullanılacak bir kaldıraçtan ziyade bir engel haline geldiği, sermaye ve emek arasındaki “karşılıklı ima” durumudur. Ama hangisi önce gelir? Ücret taleplerinin gayrimeşruluğu, sermaye ve emeğin karşılıklı olarak birbirini içermesinin nedeni midir yoksa tam tersi mi? Bu, sorulmaya değer bir soru gibi görünüyor çünkü orijinal test örneklerimiz —İtalya ve Arjantin— her ikisi de kriz nedeniyle işçi sınıfı taleplerinin meşrulaştırıldığı durumları içeriyor. Dolayısıyla tüm bu örnekleri kapsayabilecek bir anlatıya ihtiyaç vardır.

Bu anlatının bir versiyonu, tarihi birbirini izleyen bir dizi rejim olarak görmek yerine, tüm rejimleri kesen tek bir yüklemi vurgulayan Endnotes tarafından sağlanan tarihte bulunabilir: endüstri, yani emek sürecinin fabrika ve özellikle de sürekli akış fabrikası tarafından gerçek anlamda tahakküm edilmesi ve bunun endekslediği demografik ve ekonomik geçişler. Endnotes, sınıf mücadelesinin doğasında bir şeylerin değiştiği fikrini Theorie Communiste’ten alır, ancak referans çerçevesini atölyenin dar alanının ötesine genişletmeyi başarır. Marx ve takipçileri işçi hareketinin işyerinin teknik bileşimi, bölünmeleri ve kümelenmeleri tarafından yaratıldığını hayal etmekten hoşlansalar da, bu her zaman hüsnükuruntu bir düşünce olmuştur. Atölye, işçileri ancak onları diğer işçilere karşı bölerek birleştirmiştir. Var olduğu yerlerde geniş ve kalıcı birlik ya mücadelenin gerekliliklerinin bir sonucu olarak ortaya çıktı ya da başka mekanizmalara dayanmak zorunda kaldı: siyasi program, ahlaki telkin ya da kültürel kurumlar.

En büyük çatışmaların yaşandığı yerler sadece yarı vasıflı işçilerin büyük işyerlerinde toplandığı yerler değildi, ancak bu da önemliydi. Patlayıcı çatışmalar, daha ziyade, bu işçilerin zaten ortak bir kimliği paylaştığı durumlarda ortaya çıkmıştır — birçok kişinin belirttiği gibi, Hot Autumn'da en isyankar işçiler güneyden gelen göçmenlerdi, birbirleriyle kuzeyin ırkçılığıyla özdeşleşmişlerdi ve güneyin ahlaki ekonomilerinden bir şiddet taktikleri repertuarı getirmişlerdi. Böyle pek çok vaka var, ama belki de şimdi her zamankinden daha az.

Dolayısıyla işçi hareketi, sınıfın bizzat sınıf mücadelesi tarafından aktif olarak bölündüğü durumlarda, stratejik ve taktiksel olarak sınıf birliğini üretmekle bileşim sorununu çözmekle görevlendirilmişti. Bu, sadece atölyede değil, özellikle proleter toplulukta da bir işçi sınıfı otonomisi projesi gerektiriyordu. Partinin, sendikanın rolü buydu: bir dünya üretmek ve bu dünyadan bir devrim başlatmak. Michael Heinrich'in dünya görüşü Marksizmi ile eleştirel Marksizm arasında ayırım yapma girişimi, ikinci ve üçüncü enternasyonal dönemi Marksizminin projesinin sadece bir dünya görüşü değil, çok daha önemlisi bir dünya üretmek olduğunu kabul etmemektedir. Ancak sorun şu ki, devrim yapma zamanı geldiğinde, bunu yapmaya istekli olanlar proleter dünyayı yok etmek, ondan kopmak zorunda kalırken, çoğu kişi tam da daha iyi bir yaşama giden daha kolay bir yol gibi görüldüğü için bu alanı kapitalizm içinde tutmayı umuyordu. Küresel devrimin başarısızlığından sonra uyum sağlamayan kurumlar yok edildi ve geriye kalanlar otonomilerini sadece ismen korudular. Otonomi bu andan itibaren artık sessiz değildi; sadece molotoflarda ve işgallerde bulunabilir, uğruna savaşılabılır, ayaklanmaların ortasında ve radikal gettolarda inşa edilebilirdi. Proleter kültür, piyasa ve ulus-devlet tarafından yutuldu.

Bileşim sorununu miras alıyoruz ama çözümlerini değil. Artık başlayabileceğimiz varsayımsal, pratik bir sınıf birliğine bile sahip değiliz. Sınıf birliği en iyi ihtimalle projeseldir (basitçe baskıcı olmadığı) ve ayrıca her zaman, öyle görünüyor ki, herhangi bir güçle dile getirildiğinde, sınıflar-arasıcılıkla lekelir: Occupy'nin biz %99'uz söylemi ya da gilets jaunes'in hayat pahalılığına odaklanması, her ikisi de proletarya ile pek ilgisi olmayan sosyolojik sınıf kavramlarına dayanıyor. Ya da varoluşsal ve evrensel niceliklerle ifade edilir: siyahilerin hayatı önemlidir, su hayattır, tüm polisler piçtir, proletaryanın adını kapitalist mülksüzleştirme yöntemleri aracılığıyla, her zaman aynı anda hem gerekli hem de aşırı görünen devlet şiddeti aracılığıyla söylediği biçimler.

Endnotes'un bu sohbete kattığı şey, özellikle, işçi hareketini on yıllar ve yüzyıllar boyunca kolayca gözlemlenebilen ekonomik ayrıntılarla ilişkilendirme ve bunu hem titizlikle hem de gereksiz akademik gevezeliklerden uzak bir şekilde yapma becerisiydi. Anlattıkları hikayenin özünde, emeği ve insanları ülkeden ülkeye ama giderek daha hızlı bir zaman diliminde devrimcileştiren ve yeniden düzenleyen geçici bir sosyal süreçle, sanayileşmeyle gerçek tahakkümün özdeşleştirilmesi yatmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra İtalya'da gözlemlenen sıkıştırılmış demografik ve endüstriyel geçiş, daha büyük ve daha etkileyici bir ölçekte Japonya'da, ardından Asya Kaplanları'nda ve son olarak Çin ve Hindistan'da tekrarlanmıştır. Ancak bu süreç her seferinde teknolojik kapasitelerin tamamını devralıyor, yani üretim daha fazla ve hızlı bir şekilde artıyor. Artık Çin ve Hindistan bile toplamda sanayisizleşirken, Çin sermayesi Afrika'ya, Güney Asya'ya ve ötesine geçerken, bu süreç sona ermiş olabilir. Uzaydan bu şekilde bakıldığında, kapitalizmin tarihinin bir başlangıcı, bir ortası ve şimdi daha kısa ya da daha uzun bir sonu varmış gibi görünüyor. Proletarya ve projeleri kapitalizmin ürünleri olduğu ölçüde, işçi hareketi de bu birikim ve büyüme yapısının, dünya proletaryasının korkunç konumunu ve 1965'ten bu yana değişen güçler dengesini açıklayan inişli çıkışlı yükselişte gerçekleşen olanaklarının ifadesidir.

Bu hikayeye belki bazı yeni detaylar ve daha fazla spekülasyon getiriyorum. Benim asıl ilgilendiğim konu, bu teorinin bugünkü devrimci beklentilerimiz üzerindeki etkileri. Sadece kapitalizmin eğilimlerinin ve yapılarının analizi temelinde kapitalizmden çıkış için herhangi bir yol öngörebiliriz. Theorie Communiste'in anlattığı hikaye, sermaye ve emeğin proleter mücadele içinde ve aracılığıyla diyalektik olarak iç içe geçmesini vurgular; Endnotes ise sermaye ve işçi hareketinin birlikte gelişimini vurgular. İkisi arasında, sermayenin uzun gerileme dönemi boyunca krizi pasif bir şekilde karşılamadığı gözlemleniyor. Gerçek tüketimin daralan ufku, üretkenlik idolüne kurban edilen milyonlarca emekçinin azalan getirileri, küresel fabrikayı mümkün olan en ucuz işgücüne erişim etrafında yapılandırarak, işyeri örgütlenmesini engellemek için özel olarak tasarlanmış bir işbölümü kurarak ve fenomenolojik düzeyde sınıf

aidiyetinin azalmasını açıklayan etkilerle sermayeyi bir çılgınlığa sürükledi. Bu hiçbir şekilde sınıf varlığının, sınıf kimliğinin, işçilerin ve işçi sınıfının sonunun geldiğini göstermez. Ancak işçiler proleter olarak, mülksüzleştirilmiş insanlar olarak değil de işçi olarak mücadele etmekte giderek daha fazla zorlanmaktadır. Bunun açıklamaları, yukarıda sunulan farklı analiz düzeylerini birleştirerek belirttiğim gibi, öznel olmaktan ziyade teknolojik ve örgütseldir. Sonuç olarak bugün, Joshua Clover'ın "Riot. Strike. Riot." adlı kitabında belirttiği gibi, sınıf mücadelesi dolaşım alanında, işyeri kalesinin dışında ortaya çıkma eğilimindedir.

Son on yıl, aşağı yukarı tüm bu tezlerin güçlü bir şekilde doğrulanmasını sağladı. Arap Baharı'nın plaza işgallerinden, meydan hareketlerine ve Occupy'a, Ferguson ve George Floyd ayaklanmalarının otoyol blokaajlarına ve isyanlarına, gilets jaunes'in işgal edilmiş kavşaklarına ve Hong Kong'un sürü taktiklerine kadar son on yılın bir anlamda dolaşım mücadelesi olmayan hiçbir büyük ayaklanması yoktur. Aynı zamanda bu mücadeleler, komünizasyon analizinin çizdiği sınırları aşmak yerine, bu sınırlar içinde kendilerini yeniden tanımlıyor gibi görünüyor. Siyaset geri döndü, her ne kadar zamanın tımsı belirgin bir şekilde antipolitik kalsa da. Yarının austerianları kendilerini bugünün reformcuları olarak sunuyorlar. 2010'ların başındaki özgürleştirici mücadeleler, popülizm, milliyetçilik ve rövanşizm, düpedüz neofaşizm olmasa da, devlet gücünü yeniden yönlendirme kapasitesi olmasa da harekete geçirme yeteneği gösterdiğinden, korkunç bir tepkiye yol açtı. Bunların hiçbiri orijinal analizler tarafından iyi öngörülmemiştir ve bu nedenle gerçek bir düşünceyi hak ediyor.

Bununla birlikte, kapitalizmin komünizasyon teorisi tarafından sıralanan eğilimleri hala geçerliliğini korumaktadır. Devrimin önündeki sınırlar ve engeller teorisi doğrulanmıştır. Ancak komünizasyon teorisi aynı zamanda, gözlemlenen bu özelliklere dayanarak gelecekteki bir devrimin nasıl ortaya çıkması gerektiğine dair bir teoridir. Başka bir deyişle:

Tüm teorik üretimin geri dönmesi, yüzleşmesi ve bir çözüm bulması gereken temel sorun şudur: Proletarya –tam anlamıyla kapitalist üretim tarzının bir sınıfı olarak, bu üretim tarzı içinde sermaye ile çelişkisi içinde hareket ederek– sermayeyi, dolayısıyla tüm sınıfları ve dolayısıyla kendisini nasıl ortadan kaldıracaktır; yani komünizmi nasıl üretebilir?

Eğilimlerin analizi bu soruyu yanıtlamanın sadece ilk adımıdır. Bir yanda kapitalizmin eğilimleri, diğer yanda komünizmin sınavı arasında devrimin görevleri, kopuşun, savrulmanın, atılımin, komünist ölçünün teorisi yatar.

Yarıklar ve Sapmalar

Bu dizinin altıncı bölümünde, Theorie Communiste'in écart kavramını, sınıf eylemi içindeki sapmayı (ya da yarılmayı) tartıştım ve kendi formülasyonumu denedim. Hatırlayacağımız gibi, écart teorisi öz-örgütlenmenin yetersizliği ile mücadele etmeye çalışmaktadır. “Öz-örgütlenme devrimin ilk eylemidir; daha sonra devrimin aşması gereken bir engel haline gelir.” Gerçek anlamda diyalektik bir kavram olan écart, hem bu aşmanın şekli hem de onun tarafından kapatılması gereken yarıklık ya da boşluktur. Bu yarıklık-savrulma, bu diyagonal ya da yanal yarıklık, önerdiğim gibi, öz-örgütlenmenin öteki-örgütlenmesi ya da aynı anlama gelen öz-örgütlenmenin öz-örgütlenmesi olarak düşünülebilir. Özetle, sapma teorisi, öz-örgütlenmenin özünün sorunlu olduğunu, komünist hareketin altında yatan ancak komünizm hareketinin çözmek zorunda kalacağı hak, mülkiyet ve aidiyet kavramlarına bağlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Bunu daha az soyut hale getirmek niyetindeyim, ancak önce çeviri üzerine geçici bir söz. Écart pek çok anlama gelen bir kelimedir – en başta bir tren ile bir platform veya bir eylemin niyetleri ile sonuçları arasındaki gibi boşluk veya mesafe. Aynı zamanda gerçek ve nominal bir değer arasında olduğu gibi tutarsızlık veya istatistiksel varyans anlamına da gelebilir, ancak son olarak bir otomobilin veya belki de bir sınıf olarak eyleminin sınırlarıyla yüzleşen devrimci bir proletaryanın yaptığı gibi sapma veya deviasyon anlamına da gelebilir. Theorie Communiste bu kelimeyi genellikle “yarık” ya da “boşluk” (ya da belki “hata”) anlamına yakın bir anlamda kullanır, çünkü genellikle iki yüklem arasında, tipik olarak bir yanda proletaryanın sermaye içindeki yeniden üretimini sorgulayan eylemler ile diğer yanda onu sermayenin kendini yeniden üretiminin bir parçası olarak doğrulayan eylemler arasında bir écart'tan [entre] bahsederler. Bu tür bir sözdizimsel yapı (écart entre), konuyla ilgili ilk yazıları olan “Theorie de l'écart”ta terimle tutarlı bir şekilde kullanılmıştır, ancak “The Present Moment” gibi daha sonraki metinlerde, sınıf mücadelesi alanındaki écartların çoğalmasından bahsederek terimi çoğullatırlar, öyle ki bu metnin çevirmeni terimi “yarık” yerine “sapma” olarak çevirmiştir. Her ne kadar TC bu terimi hala sapmadan ziyade yarılmaya daha yakın bir anlamda kullansa da — “kayma” güzel bir uzlaşma olabilir— bazı durumlarda sapmanın hem zorlanmış hem de zorlanmamış olduğu hissini sevdiğim için sapmanın çevirisini yarılmamanın imalarına tercih ediyorum. Otoyolda bir çakal dolaşır; bir araba ondan kaçınmak için yoldan sapar ve sonra başka bir araba da ona çarpan arabadan kaçınmak için yoldan sapar. Proletaryanın bir kesiminin kendisini kapitalist yeniden üretim devrelerinden kopmaya ve tarihin yaklaşan trafiğine girmeye zorlandığı anlar da böyledir.

Theorie Communiste sürekli olarak “sınıf faaliyetinin merkezinde açılan bir yarıktan” bahseder; burada “bir sınıf olarak hareket etmek, öz-örgütlenmenin biçimlendirdiği ve onayladığı bir sınıf olarak varoluşunu reddetmektir.” Yarık, bir eylemin niyeti ile etkisi arasında açıdır. Bu yarıklık hissini en belirgin şekilde, bugün tüm reformist mücadelelerin isyancı bir yoğunlukla yanması ve yine de içeriklerini tanımlamaya zorlandıklarında sermayenin sınırları içinde kalmalarında görüyoruz. Ancak araçlar ve amaçlar arasındaki bu tür bir boşluk, başka bir perspektiften, sınıf mücadelesine içkin bir perspektiften, mücadele alanındaki bir fraksiyonun bir sapması, bir kopuşu veya ayrılması gibi görünebilir.

Bir anlamda, geliştirmek istediğim sapma teorisi, diğer tüm sapmaların kendisinden kaynaklandığı özellikle tek bir sapmanın önceliğini varsaymaktadır: hem aynı sınıf olan hem de olmayan işçi sınıfı ile proletarya arasındaki, sömürülenler sınıfı ile mülksüzler sınıfı arasındaki sapma. Şimdi göstermeyi umduğum gibi, bu dizide bu yarıklıkla defalarca karşılaştık, çünkü bu, sermayenin hareket yasasının, değerinin öz-valorizasyon gerekliliğinin temel bir sonucudur. Bu yasadaki, yalnızca kriz ve sınıf mücadelesinin çözülebileceği çelişkili eğilimler ortaya çıkar: bir yandan sermaye emeği çoğaltmaya, mümkün olduğunca çok sayıda işçi çalıştırmaya ve emek sürelerini mümkün olduğunca uzatmaya çalışır. Diğer yandan sermaye, üretkenliği arttırmak için her türlü yöntemi kullanarak bu işçilerden mümkün olduğunca çok ürün elde

etmeye çalışır. Birinci eğilim değer kitlesini arttırırken, ikincisi sadece gerekli emeği azaltarak değeri sermayeden emeğe yeniden dağıtır. Birinci eğilim proleterleşmeyi arttırarak, emekçileri emeklerinden başka satacak bir şeyleri kalmayacak şekilde mülksüzleştirerek ya da erken kapitalizmde sıklıkla olduğu gibi onları hapsedip köleleştirerek işçi sınıfını büyütür. İkinci eğilim işçi sınıfının büyüklüğünü azaltır ve üretim fazlası proletaryanın büyüklüğünü arttırır.

İlki kitleselleşmiş, vasıfsız işgücü ile sonuçlanma eğilimindedir. İkincisi ise ya yeniden vasıflandırma ya da emeğin Taylorizasyonu ile sonuçlanma eğilimindedir. Yirminci yüzyılın başlarındaki bir madende emek hem vasıfsızlaştırılmış hem de nispeten kitleselleştirilmiştir. Fordist bir fabrikada ise emek genellikle vasıfsız ya da yarı vasıflı ve atomize haldeydi. En güçlü mücadeleler bu bölünmeleri yanlamasına kesme eğilimindedir. Şimdiye kadar Alman Devrimi, Mayıs '68, İtalyan 70'leri ve 2001 Arjantin krizini inceledik. Her bir örnekte, sekansın patlayıcılığının bu bölünmeleri kesen yanal bağlantılardan kaynaklandığını görebiliyoruz. Sergio Bologna, KAPD ve Alman Konseyleri hareketi üzerine yazdığı "İşçi Konseylerinin Kökeninde Sınıf Bileşimi ve Parti Teorisi" başlıklı makalesinde, her ne kadar durumu abartma eğiliminde olsa da, bu bölünmeler hakkında etkileyici bir şekilde yazmaktadır. Bologna *operaismo*'dan çıkan en zeki teorisyenlerden biriydi ve *Potere Operaio*'nun önemli bir iç eleştirmeniydi. Makalesi Alman Devrimi kadar 70'lerin İtalya'sıyla da ilgilidir; konsey hareketi içinde durumla ilgili bazı temaları vurgulamaya çalışmış ve önemli bir kavram olan "sınıf bileşimi"ni geliştirmiştir. Marxistler, Marx'ı takiben, bileşim terimini genellikle sermayeyi ve özellikle de değişken ve sabit sermaye arasındaki ilişkiyi tanımlamak için bir kategori olarak kullanmışlardı, ancak Romano Alquati, atölye kültürü üzerine yaptığı çalışmada, bileşimi sınıfın yapısı hakkında düşünmek için kullanmıştı – hem teknik olarak işbölümü ve makinelerin yapısı tarafından oluşturulmuş hem de mücadelesi yoluyla politik olarak oluşturulmuş. Bologna fabrika konseyi hareketini, işçi kontrolü olmadan işçi iktidarı üretme girişimi olarak okur. Ona göre bu hareket, ekonomiyi ele geçirmekten ziyade otonomilerini korumak isteyen Alman makine sanayisindeki vasıflı işçiler ve teknisyenlerin hakim olduğu, ensüresiyonist olmaktan ziyade reformist bir hareketti. Ancak Bologna'nın da belirttiği gibi, Alman işçi sınıfının en mücadelecisi kesimleri genellikle yarı vasıflı ya da masa başı çete işçiliğinin hala faaliyet gösterdiği madenlerde, ağır sanayide ve tersanelerde ortaya çıkmıştır.

Bologna'nın makalesi, Almanya'dan IWW, 1905 grev dalgası ve ilk Rus devrimi tartışmasına oldukça hızlı bir şekilde geçerek geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Bologna'nın gözlemlediği kitlesel, vasıfsız işgücü ile vasıflı, profesyonelleşmiş işgücü arasındaki yarı, tam da kendisinin ve *operaismo* ile ilişkili diğer yazarların uzun Mayıs aralığında çiçek açtığını gördükleri yarıdır. Buna karşın, İtalya'da Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki iki yılda konsey hareketi büyük ölçüde, otonomi vizyonları sendikalizme en çok benzeyen vasıflı işçilerden oluşuyordu. Bu vasıflı işçi sınıfı Bologna'nın zamanında hala varlığını sürdürüyordu ancak güneyden gelen göçmenler, kadınlar ve gençlerden oluşan ve değerleri tamamen farklı olan yeni bir kitlesel işçi tarafından güçlendiriliyordu. "Emeğin reddi" temasını ön plana çıkaran bu grup oldu. Konsey hareketinin tereddüdü, Bologna'ya göre, kamulaştırma istencinin ifadesi olarak değil, kopuş, tutuklama, reddetme olarak sınıf iktidarı biçiminde açıklanmaktadır; Bologna'ya göre bu, Alman sermayesi için kabul edilemez ve devrimi kışkırtan bir şey olurdu.

Bu makalenin büyük bir kısmı, İtalyan işçi sınıfının o dönemde gelişmekte olan mücadelelerine ilişkin eğilimli bir pozisyonu meşrulaştırmak için tasarlanmış bir geriye dönüş niteliğinde olsa da, Bologna'nın değerlendirmesinde gerçeklerle örtüşen bir şeyler var. Aslında en patlayıcı olaylar, emeğin kolektif, kitlesel ve nispeten vasıfsız olduğu yerlerde meydana gelmiştir. KAPD'nin ve daha sonraki konsey komünist oluşumlarının programının en güçlü cazibesini işsizler, marjinal olarak istihdam edilenler, vasıfsız çalışanlar, yani çalışma hayatlarında otonomiden yoksun olanlar arasında bulması şaşırtıcı değildir ancak yine de kayda değerdir. Bir miktar otonomiye sahip olan işçiler bunu korumak için mücadele ettiler ama kaybedecekleri çok şey olduğu için bunu genişletmek zorunda değillerdi. Komünist solun son umudu olan 1920 Mart Eylemi, orta Almanya'daki sanayi işçileri arasında, onları silahsızlandırma girişiminin ardından patlak verdi. Leuna fabrikasında 12.000 silahlı işçi, kısmen aralarındaki KAPD örgütleyicilerinin tereddütleri nedeniyle, silahlanmalarına ve ardından bombalanmalarına, silahsızlandırılmalarına ve öldürülmelerine rağmen saldırıya geçmemeyi tercih etti. Bölgelerinde faaliyet gösteren zırhlı komünist

birliklerden haberdar olsalardı ve onlarla koordinasyon kurabilselerdi, belki de işler farklı gelişebilirdi. Ancak bunu yapmak için öz-örgütlenmenin fabrika-işyerlerinin benliğinden kopan bir uzantısı gerekirdi. Bu, Kızıl Ordu ile işçi konseyi, işçiler ile işsizler arasındaki karşılıklı yıkarak devrimin gidişatında gerçek bir sapma olurdu.

Partizanlaşma süreci, yani bir devrim sırasında ortaya çıkan gayri resmi Kızıl Ordu, partizanları sosyal konumlarından ayırma eğilimindedir. Çatışma hareketlidir ve örgütlenme de öyle olmalıdır. Ruhr'daki ayaklanmada, kurulan orduların anarşistlerin ve komünist solun fabrika gruplarıyla gevşek bir bağlantısı vardı. İşçi sınıfı kimliğinin herhangi bir kanıtı yeterli kabul edildi.

Dauve'nin Ruhr'daki ayaklanma hakkındaki yorumunda bu sapmanın bir örneği görülebilir:

Proleterler, sosyal işlevlerine dayandıkları, üretim aygıtını erzak, silah ve ulaşım için kullandıkları, ancak üretim sınırları içinde kalmadıkları sürece zafer kazandılar. İsyancı kentler birleşti ve diğer kentlerdeki işçilere yardım gönderdi. Ancak bu açıdan bile hareket, tüm dönemi karakterize eden zayıf noktalarını sergiledi. Ordu ile girdiği çatışmadan, ordunun kendi yöntemlerini kullanarak ve kendi topraklarında savaşarak zaferle çıktıktan sonra, proleterler büyük çoğunluklarıyla görevlerinin bittiğini düşündüler ve iktidarlarını partilere ve demokrasiye devrettiler. Kızıl Ordu askeri kovdu ve ardından kendisini klasik işçi hareketine dönüştürdü.

Bu pasajın çıkarımlarının bir yorumu şudur: ordular daha da ileri gitmiş, mücadeleye devam etmiş ve sadece savaş araçlarını yeniden üretmeye değil, kendilerini proleter ihtiyaçlara yönlendirmeye, işyeri yapılarıyla koordinasyon kurmaya başlamış olsalardı, bu “üretim sınırlarını” kırmış ve “klasik işçi hareketinden” gerçek bir kopuş gerçekleştirmiş olurlardı. Komünizm silah zoruyla yapılamaz ama demokratik müzakere yoluyla da ortaya çıkmayacaktır; insanların komünizmi birlikte yapmalarına olanak tanıyan bir dizi yarılma, sapma yoluyla ortaya çıkmalıdır.

Bologna denemesinin asıl nesnesi olan 70'li yılların İtalya'sı, böyle bir savrulma koreografisinin üstesinden gelmesi gereken yarıkların bir görüntüsünü sunuyor gibi görünüyor. Sınıfsal *yeniden bileşim* teması hiç bu kadar verimli bir taktik ve stratejik zemin bulmamıştı. Ancak Nanni Balestrini ve Primo Moroni'nin The Golden Horde'undan öğrendiğimiz üzere, sınıfın *yeniden bileşimi* projesi her zaman projeseldi. 69'un Sıcak Sonbaharı ve o dönemin öğrenci hareketinden sonra, kafaları Quaderni Rossi ve Sitüasyonist Enternasyonal, Mao ve Che, Marcuse ve Kara Panterler ile dolu olan yeni enerjik İtalyan solu, Potere Operaio, Lotta Continua, Il Manifesto, Avanguardia Operaia ve diğer birçok grup olarak bir araya geldi. Ancak 1975 yılına gelindiğinde bu grupların çoğu dağılmıştı. Otonomi ve reddediş temaları, mevcut kimlikleri parçalama, yeniden oluşturdukları kadar ayrıştırma eğilimindeydi. Hareket literatüründe sıkça anlatılan en önemli örneklerden biri Lotta Feminista'nın çağrısıyla Roma'da düzenlenen kadın yürüyüşüdür. Erkek yoldaşlar, kadın yoldaşlarıyla dayanışmalarını ifade etmek için Lotta Comunista gibi grupların yürüyüşte pankartlarla temsil edilmesinde ısrar etmişlerdi. Ancak kadınlar otonomi sloganında farklı bir şey duymuşlardı. Erkeklere pankartlarıyla yürüyüşe katılamayacakları söylendiğinde, Lotta Comunista'nın dağılmasına yol açan temel olaylardan biri olan bir arbede çıktı.

Otonomi, evet, ama kimden? Ve ne için? Kimin reddi? Bu sorular 1975 yılında gündeme geldi. Potere Operaio dağılmıştı ama militanları hâlâ aktifti. Hareketin beklediği an, 1973'te Torino Mirafiori fabrikasının silahlı işgaliyle gerçekleşmiş gibi görünüyordu; bu işgal, grupların ölümünden sonra hareket için ileriye dönük bir yol imajı sağladı:

1973 yılı, iki nedenden ötürü, işçilerin öncüsü ile Komünist Parti arasındaki ayrışma sürecinde şüphesiz kilit bir anı temsil ediyordu. İşçilerin ve proletaryanın öncüsü Mirafiori işgalinden belirleyici bir mesaj aldı: İtalya'nın en büyük fabrikalarından birini işgal etme noktasına kadar, sendikanın ya da Partinin katılımı olmaksızın, hatta bu güçlere açıkça karşı olsa bile, otonom bir şekilde örgütlenmek mümkündür.

Başka bir deyişle, işgal, işçileri işsizlerle, öğrencilerle ve diğerleriyle bir araya getiren partinin, sınıfın organik birliğinin bir modeli haline geldi. Potere Operaio bu gelişmeye, Toni Negri'nin "Mirafiori Partisi" olarak adlandıracağı şeyin ortaya çıkmasına tepki olarak dağıldı. Ancak işgal taktiği baskın olsa da, enerji şantiyeden öteye, plazalara, sokaklara geçecekti. CGIL Genel Sekreteri Lucio Lama'nın konuşması sırasında proleter gençlerle Komünist Parti görevlileri arasında yaşanan açık arbedede açıkça görüldüğü üzere, Komünist Parti'ye bağlı öğrenciler Bologna Üniversitesi'ni işgal etmeye zorlanmadan, şiddetli çatışmalara yol açmadan işçi figürü etrafında birleşilemezdi. Kaçarken, bir yerden bir yere kovalanırken, iktidarın kollarını kavrayamadan, silahlı işgal hızla silahlı mücadeleye ve hareketin kitlesel, festival benzeri enerjilerinden kopuk, sklerotik bir gönüllülüğe dönüştü. Otonomi projesinin kalbinde, *işin reddi* ile *işçi iktidarı* arasında bir boşluk ortaya çıkmıştı. Reddin bir üretim örgütü oluşturma yeteneği sınırlıydı, yapabileceği tek şey oranları belirlemektir. Oluşan örgütler üretimi yönetmek yerine sadece parçalara ayırabilirdi ki bu da işçi iktidarından ziyade proleter iktidara daha yakın bir şey anlamına gelirdi.

Hiçbir yerde bir sapma ve her yerde bir yarıklık. Bu dinamiklerin 2001 yılında Arjantin'de nasıl ortaya çıktığını söylememe gerek var mı? İşçileri tarafından işgal edilen iflas etmiş fabrikalar ile kendi yeniden üretimlerini otonom bir şekilde örgütleyebilmek için hibe talep eden işsiz *piqueterolar* arasında, hükümeti düşüren popülist *cacerolazo* ile proleter varoş ve şehirlerdeki isyancılar arasında, ensüresiyondan devrime geçişi gerçekleşmemiş bir sapma olarak özetleyebiliriz. Terimin tekilleştirilmesi biraz sorunlu ve bu yazı boyunca *olması gerekenlerin* kurgusuna güvenmek zorunda kalıyorum, tarihi gerçek ekseninden uzaklaştırıp hayali tarihlerin olması gerekenlere ayak uydurduğu karmaşık düzleme döndürüyorum. Bu alıştırmamın amacının, alternatif tarihle uğraşmak değil, yalnızca günümüzün komünist perspektifini aydınlatmak olduğu açıkça belirtilmelidir. Her şeyin bu anlara (Ruhr, Mirafiori, vs.) dayandığını ima etmek istemiyorum. Çünkü işler farklı olsaydı, merkezi anlar da farklı olurdu ve her halükarda komünist devrime geçiş tek bir sapma değil, birçok sapmadır; öz-örgütlenmeyi sosyal konumundan karşılıklı eylem yoluyla çeken bir dinamiktir. Mesele, hareketlerimizi oluşturan yarıkları aydınlatmaktır.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki son ayaklanmanın incelenmesinin de göstereceği gibi, bu yarıklar her yerdedir. Polis karşıtı ayaklanmaların merkezinden çıkarılan çeşitli otonomi biçimlerinin hikayesi, öz-örgütlenmenin özünü, yani aynı zamanda öz-örgütlenmenin ötekisini belirlemenin zorluğuna dair bir hikayeden başka nedir ki? Otonomi, evet, ama neyden ve ne için?

Okuyucular, Althusser'in *Theorie Communiste* üzerindeki etkisi göz önüne alındığında, Althusser'in Lucretius'un *clinamen*'ini aleatif materyalizm üzerine geç dönem yazılarında *écart* olarak çevirip çevirmediğini merak edebilirler. Kullandığı terim *déviaton*'dur.

Posia

Jasper Bernes
Komünizasyon Tarihi: Bütün Bölümler
Nov 26, 2020-Jun 13, 2021

<https://heimatloskollektiv.wordpress.com/2024/01/20/komunizasyon-tarihi-butun-bolumler-jasper-bernes/>

Çeviri: Konzept & Artun & Gestalt

edu.wll.im